

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL IV. Nr. 4.

ARAD

APRILIE 1937

CUPRINSUL:

Fane George Pajiște ...	Invierea — versuri —
Ștefan Popovici ...	Ochii ăi...
Ștefan Ieșanu ...	Problema educației în școală
Maria Botiș-Cioban ...	Sonet
Ed. I. Găvănescu ...	Din zilele noastre grele
Augusta C. Rubenescu ...	Traista cu crin
Petre Neagoe ...	Ileana din Aciliu — Fragment —
Al Negură ...	Scrisoare — versuri —
Prof. Const. Rudneanu ...	Dr. Pavel Vasici
Sabin Veselie ...	Poezia d-lui Lucian Blaga
Iuliu Sabin ...	Zvonuri din adânc — versuri —
Vasile Cilibia ...	Pe ruinele liberalismului capitalist
Pan ...	Cronica rimafă
Lucian Emandi ...	Mama — versuri —

DĂRI DE SEAMĂ:

N. D. C. ... Activitatea bibliotecii Palatului Cultural
în anul 1936

CĂRȚI: MARCEL OLINESCU: „Eu” poeme în versuri și linii (a. n.) — GEORGE SO-
FRONIE: Principiul naționalităților în fratele de pace din 1919-1920 (i. i. p.)
G. K. CONSTANTINESCU: Ereditate și Eugenie (R. Gor)

INSEMĂRI: Petre Neagoe, — Profesorul Sextil Pușcariu (i. i. p.), — Pagini literare
(a. c.), — „Ideia” (R. G.)

NOTE despre: Eugeniu Dublea, — Bebs Delavrancea, — „Libertatea” (i. i. p.), —
Tiberiu Vuia: Poeme (P. S)

HOTARUL apare lunar sub îngrijirea unui comitet de redacție alcătuit din membrii „*Ateneului Popular*” și din câte un reprezentant al societăților culturale federalizate: *Astra*, *Institutul Social Banat-Crișana* despărțământul Arad, *Concordia*.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

A R A D,

Strada Vasile Goldiș 6

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ABONAMENTE :

Autorități, întreprinderi, instituții	Lei 500
Biblioteci și Particulari	Lei 200
Preoți, învățători, studenți	Lei 100

Manuscrisele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Autorii sunt rugați a le trimite scrise la mașină pe o singură pagină. — Cele nepublicate nu se înapoiază.

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL IV. Nr. 4.

ARAD

APRILIE 1937.

INVIEREA

Din slăvi de ceruri cu foc s'a pogorît
Peste golgota vieața eternă.
Isus Hristos cu braț de cruce pernă,
Păcatul lumii în veci a ispășit.

Lumina pătrunse n-a lumii țărână
Și'n două catapeteasma a plesnit;
Păgânitatea de-apururi s'a 'ngrozit.
Hristos s'a ridicat în viața eternă...

Apostolii încep lumea s'adune
Minunea cea mare propovăduind;
Dumnezeu crește în inimi creștine,

Se umple lumea de marea minune:
„Hristos a 'nviat din morți pre morți călcând,
Celor din mormânt vieață dăruind“.

FANE GEORGE PAJIȘTE

Ochii tăi . . .

Ochii tăi sunt lumini de ciută — cărăruc în pripor — adâncuri de pădure, vremuesc în ei veleatul aceluiaș, mereu aceluiaș dor.

Atunci când mi-e sufletul greu și sunt atât de singur de-aud glăsuind în mine tăcerea, mă înec în întunericul ochilor tăi și caut acolo hodină, hodină luminoasă.

Câteodată în deschizătura desişurilor pădurei bat funigei de raze... Ferestrele ochilor tăi se deschid atunci larg, larg și lumina îmbrățișează întunericul pentrucă bucuria are o soră bună în durere.

Ochii tăi luminoși sunt mai grei decât acei cu poarta negurei trasă. În strălucirea lor, neogoita mea durere primește în ascunzișurile ei, răsfrângerii de luminiș... Și lumina ucide — mi-e teamă de ea...

Arată-mi poțeca liniștei, domolind patima, molcomind sbuciumările și închide ușor în ochii tăi cu zăvorul pleoapelor, sufletul unui învins...

Ștefan Popovici

PROBLEMA EDUCAȚIEI ÎN ȘCOALĂ

Este, fără îndoială, una din cele mai serioase probleme ce se pun generației noastre.

Căci nici viața de familie, așa de redusă — în unele păături sociale — în ce privește rosturile ei educative, nici alte instituții de creștere n'ar trebui să se poată măsura nici ca întindere și nici ca intensitate cu influența educativă exercitată de școala organizată de Stat pe întreg teritoriul său.

Căci nu este nimeni mai chemat să prezideze la modelarea sufletească și chiar fizică a viitoarelor generații decât reprezentantul autorizat al intereselor tuturor claselor sociale, care este sau ar trebui să fie: **Statul**.

Chiar din școala primară, tinerile generații fac cunoștință, mai deaproape cu țara unde locuiesc, cu neamul din care fac parte, cu străbunii cu mari merite pentru țară și neam, cu comorile de simțire și gândire ale generațiilor trecute și prezente, pentru a învăța, din fragedă copilărie, a se solidariza, a se identifica cu Statul din care face parte.

Statul are un interes primordial ca locuitorii săi să fie cât mai pătrunși de acest spirit de solidaritate cetățenească, de aceea i s'a impus obligativitatea și gratuitatea învățământului primar.

Pentru a da un exemplu, țin să amintesc că după răscoalele țărănești din 1907, s'au luat diferite măsuri economice pentru ușurarea traiului țăranului și, dacă s'a mărit numărul jandarmilor rurali, nu-i mai puțin adevărat că s'a sporit și numărul școlilor rurale și al învățătorilor cu menirea expresă de-a lumina masele țărănești asupra interesului ce au de-a fi solidare cu Statul.

În afară de această educație cetățenească și în afară de cercetările pur științifice ce încumbă Universităților, școala primară, precum și celelalte școale de orice grad au menirea de-a contribui și la înzestrarea elevilor cu cunoștințele necesare menite a le ușura viața sau a le procura posibilități variate de acțiune pentru asigurarea traiului lor de toate zilele.

Dacă, deci, **pe de-o parte** școala trebuie să „**solidarizeze sufletul cu societatea**” după cum se exprimă sociologul St. Zeletin, deci să adapteze tinerile generații la realitatea socială, în care vor trăi ca cetățeni, **pe de altă parte** școala trebuie să pună la dispoziția societății și elemente capabile a îndeplini anumite funcțiuni sociale necesare oricărei societăți omenești. De aici nevoia școlilor practice precum sunt cele comerciale, industriale, normale, militare, seminare etc. după cum și menirea Universităților de-a se ocupa nu numai de probleme pur științifice, ci de-a oferi societății și elemente

pentru îndeplinirea a orice fel de funcțiune în Stat precum: magistrați, profesori, medici, avocați, ingineri, etc.

Iar dacă acum ne vom întreba de școala își îndeplinește această menire a ei, sau cari sunt criticile cari se aduc organizației noastre școlare, **de ieri și de azi**, răspunsul aproape unanim, care se dă, este acesta:

1. Școala are o influență minimă, dacă nu chiar una în sens rău, după cum vom arăta mai jos, asupra viitorilor ei cetățeni, deci aproape nici o influență educativă, ceia ce l'a făcut pe D-nul Profesor N. Iorga să scrie un articol în ziarul „Neamul Românesc” intitulat „**Jos Școala**”.

2. Școala nu pregătește de cât elemente foarte slabe pentru profesiunile practice, dovadă, dezertarea aproape a tuturor acestor elemente dela menirea lor naturală pentru care s'au pregătit și refugierea lor într'un ungher „cât de modest” în bugetul Statului.

Și pentru a nu cita decât criticile unor oameni cărora nu li se poate tăgădui nici competența și nici autoritatea morală, vom începe cu unele critici mai vechi:

MIHAIL EMINESCU

cea mai cuprinzătoare minte a tuturor problemelor românești, scrie despre școală în general (între anii 1877 și 1880) următoarele:

„Ușurința cu care tinerii la noi discută oameni și lucruri, expresiile de cari se servesc, suficiența și lipsa de naivitate, e un semn că avem de-a face cu oameni îmbătrâniți înainte de vreme, cărora le-am prezice de pe acum lipsă de statornicie și impotență morală”.

„Aceasta-i pedeapsă ce ne-o dă Dumnezeu, pentru că am făcut din școli numai uneltele, în care se îngămădește învățarea unei mulțime de cunoștințe, fără să fi îngrijit de loc pentru creșterea inimii și caracterului, căci niciodată tăria unui popor n'a stat în instrucție și numai în instrucție, ci totdeauna în creștere. O cunoștință, mai ales în școlile secundare, care nu are rol educativ, e o cunoștință steampă și nefolositoare” (citat după D. Murărașu: Naționalismul lui Eminescu, pag. 209).

Iar mai departe:

„Efectele sociale ale învățământului sunt dezastruoase, căci dă doar fiecărui posibilitatea de a căpăta o slujbă”.

„Astfel activitatea intelectuală a generației actuale pare a se mistui în singura direcție a câștigului fără muncă, pe acele mii de cărări ale influenței morale, pe cari le deschide atotputernicia demagogică, în socoteala însă și cu paguba poporului. O imensă plebe de aspiranți la funcțiuni, iată ce a scos la lumină învățământul democratic”. (Citat după același, pag. 211).

Cauzele?

Eminescu răspunde:

„Toată organizația noastră socială rea, de aceea și școala e o ficțiune...”

iar altă dată, vorbind de școala rurală, arată că mediul social și administrativ face ca școala să fie aproape un lucru de prisos.

P. P. CARP

fost prim-ministru și șef a partidului conservator, are următoarele aprecieri cu privire la învățământul profesional:

(Citez din expunerea de motive la proiectul de lege pentru școlile profesionale din 1893).

„D-lor miniștri, rezultatele obținute de școlile noastre profesionale sunt atât de puțin satisfăcătoare, încât simțul cel mai elementar al datorici ne impune să ne dăm seama de cauzele răului și să procedăm apoi la înlăturarea lor”.

Iar mai departe.

„Toți profesorii dela diferitele școli profesionale au fost de părere că școlile profesionale nu corespund menirii lor, pentrucă ele se ocupă aproape exclusiv cu teoria și numai în limite foarte restrânse cu practica...”

„Un elev dela școala de meserii, care cunoaște desemnul, care are noțiuni, serioase despre legile dinamice, care e instruit despre proprietățile diferitelor mentale, va fi cu toate acestea un rău mecanic, dacă nu va învăța în școală chiar și aplicațiunea practică a cunoștințelor sale”.

„Școlile de meserii trebuie să fie înzestrate cu adevărate ateliere în care ucenicul să devie meșter”. Chestiune de foarte mare actualitate și astăzi, (Citat după C. Gane: P. P. Carp și locul său în Istoria Politică a țării, vol. II.).

Profesorul Universitar SIMION MEHEDIŢI,

fost Ministru al Școlilor, în broșura sa apărută în 1919 intitulată „**Altă creștere**” cere „**Școala Muncii**” în locul „Școlii cărții” de astăzi, care în loc de-a întări trupul și împlini mintea, schilodește copilul. Ca un râu care bate mereu în malul stâng, școala de azi se ocupă mai toată vremea de jumătatea stângă a ceerului: **vorbe vorbite și vorbe scrise...** dela abecedar până la Universitate, deși dezvoltarea copilului și a genului omenesc, așa cum ni-o arată antropologia, pedologia, psihologia, pedagogia și etnografia ne duce la o singură încheiere: **în afară de muncă efectivă, toate căile creșterii în școală sunt false.**

„Căci munca desvelește darul din creerul cuiva mai de grabă decât o mie de cărți. Cel înzestrat de Dumnezeu cu o pricepere deosebită, dela o vreme nu mai face lucrul lui la fel cu al altora, ci născoceste ceva nou; iar când vede că noscocirea întimpină greutăți venite din neștiința lui, el se apucă grabnic de lucru, învățând cu mare bucurie ceea ce *trebuie*, ca unul care știe bine că-i este în adevăr de folos. Și astfel din mijlocul muncii sale de toate zilele, ca un paiangen, lucrătorul cel deștept se mută când spre un colț, când spre celălalt, aci înnoadă un fir, dincolo desleagă un nod spre a lega altul și peste tot țese mereu *acelaș gând*. Așa se pregătește specialistul adevărat, omul care nu numai *știe*, sau i se pare că știe, ci și *poate* în adevăr. Dela *special*, el păsește spre *general*, urmând drumul firesc pe care a mers neamul omenesc, de când omul s'a sculat în două picioare și-a pus mâna pe unealta cea dintâi — *eo'itul*, din care a scos apoi tot ce se găsește în fabricile și arsenalele moderne”.

Aceasta este o metodă de aplicat în special în școala primară și în învățământul practic, după părerea noastră.

Sociologul ȘTEFAN ZELETIN

în studiul său „Neoliberalismul” apărut în 1927 are următoarele aprecieri despre școală:

1. „Școala română a fost și este încă străină (de interesele noastre). Ea ne-a dat un învățământ exotic, constând dintr'un mănunchiu de formule de împrumut. Decât, asemenea formule sunt ecoul unor condiții sociale străine, și au un rost numai în țara lor de naștere. De aceia românul, care va încerca să înțeleagă propria sa țară cu ajutorul acestor abstracții exotice, va constata o prăpastie între ideile sale și societatea în care trăiește și se va simți străin și nenorocit în propria sa țară. (Pag. 217)”.

Și dă ca exemplu formula democrației și liberalismului apusean; și deoarece se constată că între aceste formule exotice și realitățile noastre sociale este un abis, în loc să abandoneze formulele exotice, cei mai mulți osândesc propria noastră societate și o decretează drept reacționară și absurdă.

„Și astfel școala română — continuă Zeletin — face ceia ce face întreaga ambianță socială și culturală: ea face critică socială. Din lecțiile de istorie, literatură, filosofie, copiii aud zi cu zi acelaș cântec, de cum intră până ies din școală: că făuritorii societății românești de astăzi au fost streini de firea neamului nostru, că din această pricină ei n'au înțeles suferința român, ci ne-au dăruit instituții, care nu se potrivesc cu nevoile noastre sufletești, etc.”

„În felul acesta școala „răsvrătește sistematic sufletele tinere împotriva societății noastre de azi”.

„De aceia, continuă Zeletin, trebuie să găsim mijlocul de-a împăca sufletele copiilor noștri cu societatea noastră”.

„Trebuie să deprindem pe copiii noștri să meargă de-a dreptul la realitatea lor socială proprie, să o înțeleagă prin formule create din chiar acest studiu al condițiilor noastre sociale concrete. Abia pe această cale vom găsi formula unui învățământ cu adevărat național (adecă potrivit nevoilor noastre)”.

Și conchide:

„Așa dar, baza și esența unui învățământ românesc național, care să plămădească suflete române naționale este „*Sociologia României moderne*”.

În felul acesta, crede Zeletin, noii cetățeni ieșiți din școală „n'ar mai vorbi limba disprețului față de așezarea socială în care trăim”, ceia ce nu înseamnă, adăogăm noi, că trebuie să acceptăm ca fiind rezultatul unui determinism istoric de neînlăturat (deci fără să facem absolut nici o critică) întreaga formă și direcție de dezvoltare a instituțiilor noastre politico-sociale din epoca renașterii noastre naționale.

Am citat câțiva din criticii învățământului nostru, cunoscuți mie, fără nici o pretenție de-a fi lămurit complect chestiunea, deoarece criticile lor, cunoscute în cercuri largi, ating funcțiunile esențiale ale școlii, funcțiuni despre cari am vorbit la început, adecă **școala — instrument de educație** pentru scopurile ideale și naturale ale unui neam (Eminescu, Zeletin), **școala — mijloc de educație și pregătire individuală** pentru nevoile vieții (P. P. Carp, Simion Mehedinți).

Toți sunt de acord în a constata cât de departe suntem de rezultatele ce așteptăm dela școală și toți indică și drumul pe care putem ajunge la o școală mai bună.

Mi-am permis a cita la întâmplare pe acești scriitori, oameni politici și oameni de știință, pentru a demonstra că nemulțumirile

societății cu școala ei au o origine mai îndepărtată și că acele critici sunt aproape aceleași cari se aduc școlii și astăzi, adecă în special: lipsa ei de influență morală asupra educației tinerilor și asupra spiritului public.

Astăzi acest spirit public, la formarea căruia școala ar trebui să contribuie în primul rând, este mai nebulos ca oricând. Diferitele generații **nu** se mai înțeleg între ele, ca și când ar vorbi limbi diferite.

Înainte ca răul să prezinte simptome alarmante, trebuie repusă școala în funcțiunea ei cea mai nobilă, adecă de-a putea contribui în cea mai largă măsură la pregătirea și formarea unei atmosfere prielnice muncii omenеști pusă în slujba progresului social sub toate raporturile.

Cum se poate obține o școală care să contribuie la formarea aceluia spirit, ne-o spune Dl. Profesor Nicolae Iorga în „**Noua Direcție în Invățământul Românesc**”, direcție expusă în 4 conferințe la Radio, publicate de curând în volumul „Sfaturi pe întunec”.

Să începem cu școala primară

Dacă societatea românească de astăzi se prezintă pentru ori-ce observator atent, ca fiind împărțită în două, aceasta se datorește în primul rând și pentru 9/10 învățământului.

De-o parte „o masă imensă de țărani, cari, chiar dacă s'au apropiat de școală, nu au folosit nimic dintr'ansa în ceia ce privește rostul lor. Adevărata învățătură este aceea care ajută pe om la rostul lui, străin de dânsul. Și un țaran care, după ce a mântuit școala primară, lucrează pământul lui tot așa de rău, un țaran care, alături de agricultura lui nu știe să găsească alt izvor de venit, care și agricultura aceasta o face pe linia strămoșească, fără nici o îndreptare și fără nici un fel de adaos... țaranul acesta mai bine nu ar fi învățat la școală.

Iar pe de-asupra acestor țărani, rămași ca în vremurile vechi, se întinde o clasă ieșită din școli mai înalte, care, cel puțin pe jumătate, vede în Stat izvorul nesecat al unor venituri căpătate cu cât se poate mai puțină muncă, o clasă care are de zece ori mai multe pretenții decât munca pe care o cheltuește”.

Nefiind adaptată în special nevoilor populațiunii rurale, „școala primară deia țară, nu a fost decât o preparație pentru ca elevul să fugă dela țară și să vină la oraș”.

De aceia D-nul Iorga cere ca școala primară să fie organizată după nevoile de viață ale fiecărei regiuni. Școala să fie un îndreptar și un sfătuitoar de toate zilele pentru săteni. În școala primară să se facă cât mai puțină teorie, cât mai multă educație (educație prin muncă), și chiar educație profesională după caracterul locului unde funcționează școala.

Școala să fie organismul de căpetenie al fiecărui sat.

La oraș școala primară urmează a fi adoptată condițiunilor de viață ale orășenilor.

Invățământul secundar

Pentru întreg învățământul secundar, fie că este vorba de liceu propriu zis, liceu industrial sau comercial, școală normăla sau seminarii, Dl. Iorga cere ca bază a acestui învățământ un unic gimnaziu cu 4 clase, care, pe lângă predarea unelor cunoștințe de care are cineva neapărată nevoie în viață, să fie destinat în întregime culturii generale, adecă formării omului dinăuntru, a omului armonios, a omului sănătos, a omului cu iubire pentru lucruri vrednice și folositoare, a omului capabil de-a da de la dânsul, fără a cere prea mult, — căci, adăogă Dl. Iorga, „nici-o specialitate nu poate să fie în adevăr folositoare pentru oameni..., decât când își înfige rădăcinile într'o cultură generală, ea însăși, legată de instinctele cele mai vechi, și cele mai sănătoase ale unui popor.

În acești patru ani de gimnaziu să se învețe matematici, științe naturale, avându-se în vedere în toate științele aceste partea educativă și urană, să se învețe limbi străine și să se facă cât mai multă cultură literară (bună, bine înțeles), care formează nu numai stilul, dar însuși sufletul omenesc.

În concepția D-lui Iorga, gimnaziul nu este o treaptă pentru a ajunge la alte școli mai înalte, ci un învățământ complet, autonom, menit să ofere o bază sănătoasă pentru orișice fel de activitate viitoare.

Liceul este pregătirea pentru cultura generală la un nivel mai ridicat. El trebuie să dea lucruri, cari mai târziu se vor învăța fundamental la Universitate. De aceia a fost reformat și bacalaureatul, care nu mai este un examen de reproducere a cunoștințelor de cultură generală a elevilor.

În ce privește **școlile practice superioare de comerț și meserii** (astăzi licee comerciale și industriale) Dl. Iorga cere ca în aceste școli să se dea atențiunea principală activității practice, care trebuie să primeze aceste școli.

În afară de aceasta, se va stărui cu toate mijloacele la formarea în coală a aceluși spirit comercial și de atelier, așa de necesar pentru ca aceste școli să nu producă noi candidați la slujbele Statului.

Să miroasă a negustorie și atelier în aceste școli, după cum în seminarii trebuie să miroasă a smirnă și tămâie.

Dl. Iorga cerea punerea pe aceiaș treaptă a școlilor practice cu liceele, prin introducerea lucrului manual în licee. Această egalare s'a efectuat însă prin numirea școlilor superioare de comerț și de arte și meserii drept „Licee comerciale” și „Licee industriale”.

Ca metodă psihologică măsura a fost bine venită. Nu știu dacă și din punct de vedere practic va fi tot așa, nu știu adecă dacă (vorba d-lui Iorga) de acum încolo va miroși mai mul în aceste școli a negustorie și atelier.

Deși Dl. Iorga concepe un mic gimnaziu ca mijloc de educație în vederea a orișicării ocupațiuni căreia s'ar dedica ulterior elevii, totuși pentru comerț, având în vedere că sunt atâtea lipsuri de îndeplinit și mai ales în ce privește pe negustorii mici, D-sa admite ființarea unor școli inferioare de comerț pentru pregătirea elemen-

telor necesare micului negoț. Dar și în aceste școli, atențiunea principală se va acorda culturii generale, ca și în gimnaziu, mărginindu-se la strictul necesar predarea materiilor principale speciale de care are absolută nevoie în viață viitorul comerciant.

În ce privește **Universitatea**, dl. Iorga o concepe absolut autonomă în ce privește direcția învățământului și grija pentru nevoile ei.

Deși, prin întreaga sa dezvoltare, Universitatea ar urma să se ocupe exclusiv cu căutarea adevărului în diferite domenii, fără prea multă considerație pentru nevoile vieții practice, totuși dl. Iorga îi amintește că Universitatea nu este chemată ca să trăiască „ca o cetățuie de sine stătătoare, ci pentru a se împărtași de toate curente care vin din societate și pentru a trimite acestei societăți toate acele sugestii și pentru a exercita asupra ei toate acele influențe de care societatea are nevoie”.

Pentru cazul că Universitatea nu ar putea produce și elementele de cari are nevoie Statul pentru exercitarea funcțiilor sale, liber este Statul să creeze noi instituțiuni de cultură, având exclusiv această menire. căci între rolul Universităților, „cultivoare de adevăr și pregătitoare de practicieni, este un conflict de fiecare ceas”.

Adoptându-se complet în legislația școlară această concepțiune despre rolul învățământului în general, noi credem că s'ar rezolva cu bine această chestiune, a școlii, așa de desbătută în ultimul timp, spre binele și al elevilor și al profesorilor și al societății în general, care așteaptă o îndrumare mai fericită a ei, aș putea zice o însănătoșire a ei, prin școală.

Cum stau astăzi lucrurile ne învărtim încontinuu într'un cerc vițios. Elevii se plâng de programe încărcate, profesorii, în special cei cari examinează la bacalaureat, se plâng de lipsuri esențiale în cultura generală a elevilor.

Raționalizându-se programele, în vederea ajungerii scopurilor enunțate de dl. Iorga mai sus, credem, că s'ar putea realiza amândouă dezideratele: 1. dezideratele **elevilor**, cărora li s'ar reduce programele, eliminându-se tot ce s'ar găsi ca fiind lucru de prisos atât pentru cultura generală a elevului cât și pentru viața lui practică; 2. dezideratele **profesorilor**, cari ar avea ocaziunea să constate o mai bună pregătire a elevilor.

Iar societatea primind din școli elemente sănătoase sub raportul concepțiunilor sociale și mai bine pregătite pentru lupta vieții, ar fi mulțumitoare școlii pentru opera de însănătoșire socială la care ar fi contribuit.

Astăzi societatea acuză școala de tot dezechilibrul ei, școala acuză societatea și ambianța generală că-i paralizează orice operă de educație.

Dar dacă cineva tot trebuie să înceapă a combate răul, noi credem, că tot școala este cea chemată să rupă acest cerc vițios, căci are cele mai largi posibilități de acțiune educativă, natural cu o condițiune: Școala să fie conștientă de scopul pe care îl urmărește; acest scop să fie limpede formulat și mijloacele pentru ajungerea lui, bine alese și la îndemâna școlii; să se considere școala mobili-

zată în vederea ajungerii acestui scop, dela care orice dezertare să constituie o crimă.

Nu vedem altă posibilitate decât prin școală, de-a schimba mentalitatea unor oameni, și tot mai numeroși, cari nu se cred obligați a compensa prin munca lor, avantajile ce obțin dela colectivitate, și pe spatele acestei colectivități.

Nu vedem altă posibilitate, de-a forma și trezi, decât tot prin școală, acea conștiință morală grație căreia fiecare să-și simtă răspunderea faptelor sale, pe cari este dator să le armonizeze cu interesele permanente ale societății în care trăiește.

Oarecare critică, pretențioasă și arogantă chiar, contra stărilor de lucruri din prezent, din partea unei tinerimi pline de viață, este până la un punct (până nu devine periculoasă pentru echilibrul social) explicabilă.

Aceasta este chestiunea eternă a lui „**Bacalaureus**”, din Faust a lui Goethe. (Rezum în cele ce urmează un studiu asupra acestui „Bacalaureus” făcut de prof. univ. Al. Ieșanu împreună cu concluziile Dsale).

După ce Mefisto îl inițiază pe student (bacalaureus) în studiul științific și educativ al Universității, acesta pleacă liniștit, dar se reîntoarce mai târziu (partea a II-a a lui Faust), și-i declară lui Mefisto că-și dă seama cum l-a purtat de nas, exprimându-și disprețul față de experiența trecutului și față de bătrânii, cari nu țin pas cu cursul vremii. Pe aceștia „bacalaureus” îi găsește pretențioși, când „vreau să fie ce nu mai sunt” căci „viața omului stă în sânge și unde se mișcă sângele așa ca în vinele tânărului?” „Lumea n'a existat înainte de ce-am creat-o eu”, adaugă sentențios „Bacalaureus”.

Mefisto, știind bine că tânărul, amețit de atâtă încredere în sine, rămâne surd la orice întâmpinare rațională îl lasă să plece, fără a-l contrazice, zicându-i:

„Original, fahr hin in deiner Pracht!”

Dar nu-și prea face multă grijă de starea de spirit a studentului căci continuă:

„Doch sind wir auch mit diesem nicht gefährdet,
In wenig Jahren wird es anders sein:
Wenn sich der Most auch ganz absurd gebärdet,
Es gibt zuletzt doch noch e' Wein”.

Structura fundamentală a omului tânăr este deci în toate timpurile aceeași.

În vremuri însă când firul tradiției se rupe prin mari prefaceri sociale și ierarhia valorilor se răstoarnă complect, atunci vitalitatea expansivă a tinerimii, lipsită de norme conducătoare, se complăce în afirmarea prezentului și a tendințelor momentane, disprețuind tradiția și trecutul.

Treptele naturale ale vârstelor își pierd sensul, iar vârsta cea mai vitală, în sens organic, apare pe primul plan.

În zilele noastre fenomenul este mai accentuat, fiind că și prefacerile sociale au dimensiuni mai mari. Și poate că nici Goethe

n'ar mai fi așa de liniștit în ce privește încumintțirea acestor tineri prin scurgerea anilor.

Astăzi mișcarea „**Los vom Kopfe**” (Jos rațiunea) devine mândrie și alunecarea în spre păturile inferioare din firea omenească nu tulbură cunoștințele, căci „viața stă în sânge”, după cum declară astăzi și atunci „bacalaureus”.

Deacea tot în școală ne stă nădejdea că s'ar putea îndruma mai bine generațiile de astăzi, așa de expansive în unele direcții, diriguind dânsa energiile lor tinere înspre direcții folositoare societății din care face parte.

Sub acest raport trebuie privită și organizarea oficială a „Străjeriei”, ea corespunzând unei necesități de manifestare a tinerimei de astăzi.

Ștefan Ieșanu.

SONET*)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„E neagră moartea și înfricoșată”,

Dar numai pentru cei fără credință;

Ei dibui-vor triști în neștiință

Căutând cărarea cea adevărată.

Către eterna, sfânta biruință.

O, fraților, treziți-vă odată

Că va suna și ceasul de răsplată

Și-atunci va fi târziu pentru căință.

Căci desfătări și bunuri și mărire

Sunt amăgiri vremelnice, amare,

Iar moartea vine-așa fără de știre.

E fericit atunci acela, care

S'a străduit să semene iubire:

El va culege milă și iertare.

MARIA BOTIȘ-CIOBAN

*) Scris sub impresiunea meditațiilor religioase ținute de Dr. ANDREI MAGERIU Episcopul Aradului, în „Sala festivă miei Teologice, în postul Sfințelor Sărbători a Nașterii Domnului

DIN ZILELE NOASTRE GRELE

— O SCRISOARE INEDITĂ —

Realizarea dualismului din 1867 și noua eră constituțională a Ungariei dela 1868 încoace aveau să însemne pentru Români o completă schimbare în situația lor națională și politică. Deaceea, pe drept cuvânt, vedea R. Ciorogariu în moartea prefectului George Popa al Aradului un rău augur pentru Neamul Românesc din Transilvania. 1)

Căci se începau atunci zilele, grele pentru noi, ale politicii de maghiarizare.

După cabinetul lui Wenckheim, încheiat la 1875, veni la putere noul partid liberal, eșit din fuziunea cu gruparea lui Deák — și condus de energica personalitate, care a fost bătrânul Tisza Kálmán. Sub acesta se inaugurează în Ungaria un sistem nou de guvernământ față de naționalitățile nemaghiare, sistem ce va fi urmat invariabil de toate guvernele maghiare de-atunci încoace și s'ar putea spune că numai Tisza — fiul Ștefan — a schimbat întrucâtva **metoda**, în vederea însă a aceluiași scop, care a fost fixat dela 1875. Desnaționalizarea celor nemaghiari și contopirea lor într'o Ungarie mare. În ce privește Românii, ei au fost surprinși de noua întorsătură a evenimentelor. Nu e de mirare dar că au fost ani de nehotărfire și de confuzie.

Răul cel mare era că pe deoparte nu exista un singur partid național unitar, pentru întreaga Transilvanie, căci acest partid nu ia ființă decât la 1881. Românii din Banat, Crișana, din părțile așa numite Ungurene își aveau o altă formațiune politică. De altă parte, nu se putea vorbi nici de o singură metodă de luptă față de Maghiari.

Astfel, în Ardealul propriu numit, activiștii, în frunte cu marele Șaguna, primiseră o mare lovitură, prin faptul că Impăratul, de care-și ancoraseră toate nădejțile în lupta lor națională contra Ungurilor, îi trădase prin dualismul din 1867. Confuzia, cât și marile presiuni din alegeri, îi orientau pe ceilalți, tot mai numeroși, în frunte cu energicul publicist Gh. Bariț și Ilie Măcelariu, spre pasivitate. Deci, în Ardeal, nu se putea vorbi de o unitate politică românească, când asupra activiștilor cădeau învinuiri grele, de multe ori nedrepte.

• În ce privește părțile acestea vestice ale Transilvaniei, aici dela început a fost mai multă unitate și chiar solidaritate politică.

1) „Căci s'a stins steaua Românilor” spunea — după înmormântarea lui. G. Popa, tatăl lui Roman Ciorogariu. Cf. „Aradul de odinioară”, articolul lui R. Ciorogariu în Triumful Ortodoxiei la Arad (1929) p. 205.

La Arad Români erau grupați într'o puternică organizație națională încă dela 1867, al cărei program fu publicat la 25 Ian. 1868. 1)

Nevoia de unire ducea tot aici la înființarea acelei „Reuniuni politice a tuturor Românilor din Comitatul Aradului”, la 20 Aprilie 1871, 2) în jurul căreia se grupau la 9 Mai 1872, în fața alegerilor dietale — Bănățenii și Ungurenii, întemeind cu un mare entuziasm o „**partidă politică națională de sine stătătoare**”, sub președinția lui Ioan Popovici Deseanu și îndemnând prin protocolul încheiat ca „**acest act de frățietate să fie model posterității**” și „ca în zilele de bine, cu cari o va binecuvânta, după a noastră credință, Dumnezeuul părinților noștri, ea să nu uite și să nu slăbească din această coîntelegere sfântă, ce noi astăzi în zilele de ispită o afirmăm în fața contrarilor noștri...” 3)

Dar pe când Români din Ardeal erau divizați asupra metodei de luptă, cei din Banat și Crișana luptau la 1872, ca și la 1875, sub semnul **activității** politice.

Unul dintre marii exponenți ai acestei lupte naționale era aici, la Arad, Mircea B. Stănescu, pe care Federația Societăților Culturale l-a sărbătorit cu entuziasmul și recunoștința ce i se datorau.

Mircea B. Stănescu debutase în dietă încă dela 1869, când a fost ales în cercul electoral al Chișineului. Este reales tot aici și în dietă dela 1872—75.

Numeroase sunt cuvântările și interpelările pe care le-a ținut el în decursul acestor două sesiuni legislative. La închiderea dicteii din 1872—75, Clubul deputaților naționali dădeau publicității acest „concluz”, din care vom desprinde semnificativa încheiere: „Clubul deputaților naționali dela dietă, în ședința sa de astăzi a ajuns la convingerea și respective constatarea, că nu-i rămâne decât a-și continua și aînra lupta politică și mai departe, numai de pe terenul **oposițiunii**. De unde deci, părăsind pozițiunea interimală observativă, își va continua și ține că trebuie continuată, politica **națională, pe temeiul** programului cunoscut”. 4)

Actul era semnat de Anton Mocsonyi, ca președinte și de notarul Mircea B. Stănescu.

Căderea lui Wenckheim și venirea guvernului Tisza Coloman schimbau radical situația. Tisza Coloman își inaugura astfel politica sa denumită „zdrobitoare de naționalități” în vederea realizării idealului „Stat național maghiar”, o dogmă dela care au derivat toate legiurile ungurești de-atunci încoace. 5) În sprijinul acestei politici Tisza veni și cu o nouă lege electorală, care trebuia să îndepărteze naționalitățile dela viața politică.

Alegerile din 1875 au rămas astfel vestite prin îngerințele, ba

1) Cf. Oct. Lupaș: *Mircea Vasile Stănescu* (1841—1888), în Revista Institutului Social Banat-Crișana, 1933, p. 59.

2) Oct. Lupaș: *Ibidem*, p. 59.

3) T. V. Păcățian: *Cartea de Aur*, VI, p. 6—10; și a noastră monografie „Ioan Popovici-Desseanu”, Arad, 1932.

4) *Cartea de Aur*, VI, p. 497—98.

5) Cf. R. Ciorogariu în *Zile Trăite*, Oradea, 1926, p. 33

chiar și atrocitățile comise față de alegătorii și candidații Românilor.

Idealul lui Coloman Tisza era să sdrobească cu totul orice partid național și în mare măsură a reușit, căci au urmat câțiva ani de zăpăceală și de dezorganizare a luptei naționale.

Din zilele acestor alegeri silnice, când ceice mergeau cu guvernul și votau pentru candidații acestuia, aveau toate favorurile și li se iertau toate păcatele, pe când ceice mergeau cu opoziția, fie maghiară, fie naționalistă, erau terorizați și persecutați până la disperare;¹⁾ publicăm o scrisoare inedită,²⁾ adresată de Mircea B. Stănescu — care candida la Chișineu — către notarul pe atunci Mihail Velici, viitorul șef politic al Arădanilor.

E interesantă pentru chestiunile de tactică electorală. Mircea B. Stănescu a căzut, ca atâția mulți alți candidați români, în fața prigoanelor deslăunțuite. Il găsim, dela Arad, în dieta din 1875 pe Const. Gurban, remarcabilă figură, căreia i s'ar cuveni cândva o biografie mai amplă.

Și, acum, iată cuprinsul scrisorii către M. Velici, pe care o dăm în ortografia vremii:

Aradu, în 2/VII. 1875.

Frate

Ti multiumescu din tnima pentru cele comunicate. Priimesce în semnu de frai elate spre suvenire, posa mea.

Comitalensii mi-au datu de scire, că d'in motivu, că Barone'e Alisandru Bandidii a pasutu ca candidatu la Simandu în contra candidatului loru Bohus, — vom fi neutrali de totu facie de alegerea d'in Chisineu, ba unulu d'intre ei mi spuse apriatu, că s'ar imbucura să cada rivalulu nostru.

Astu-felin mi esplicu si conduita subprefectu'ui facie de notariulu d'in Chere-lușii, care pentru agilări pe partea mea a fostu denunciatu si citatu pe ieri ad audiendum verbum; dera schimbandu-se imprejurările, nu i s'au facutu imputatiuni, ci i s'a disu numai să fie ordine.

La momentul acesta me pornescu în spre Cermein, Gurba, Sicula, Talpasiu etc. Se pote se trecu și prin Siepreusiu.

Pre Elia Bosganu l-am tramisu cu Pele, să faca prepartitivele. Ddieu cu noi și cu sânta nostra causa

La noi s'a alesu Carinu cu mare majoritate ca-ci judovii au fostu compacti.

Intru alte'e priimiti consideratiunile mele de stima si fratietate, ca dela

unul conatiunale fidele:

M. Stănescu.

(Adresa): Onoralului Domnu

Mihail Veliciu
Notariu comunale

per Borosjenő
Csermő

in Seprős.

Publicată de Ed. I. Găvănescu.

1) Cartea de Aur, VI, p. 502.

2) Din arhiva Familiei Velici.

TRAISTA CU CRIN

— LEGENDĂ ORIGINALĂ —

de AUGUSTA C. RUBENESCU

Copilul se pregătise pentru drumu-i obișnuit. Mergea în pădurile și pe câmpiile, ce se întindeau dincolo de munții Nazaretului. Acolo aduna plante vindecătoare, din cari mama lui gătea băuturi răcoritoare pentru copiii și femeile bolnave. Nimeni mai bine ca el nu cunoștea aceste plante. El usca frunzele și petalele florilor mărunte, iar boboșele și semințele lor le aduna în mici săculețe și despre fiecare știa, ce anume boală lecuiește. Din plante necunoscute storcea sucul lăptos și uleios și umplea borcănașele, ce singur și le-a cioplit din lemn ușor de brad în lucrătoria din Nazaret.

Mama lui luă traista de in, ce atârna de un cuiu. Această traistă a țesut-o ea pe seama copilului și pe o parte i-a brodat un crin minunat și alb, ca florile unui vis îngeresc. A așezat în ea o pânișoară, un pumn de grâu prăjit, câteva smochine uscate, borcănașul pentru alifii și un ulcilor de lut, cu care să-și poată scoate apă.

Copilul își lua traista. Cu părul bălaiu ce-i cădea 'n șuvițe mătăsoase pe umeri, cu ochii lucitori ca două stele, în vestmântu-i alb și dansul părea un crin prefăcut în copil din grădina nevăzută a Domnului.

Mama își așază mâinile în semn de binecuvântare pe capul lui și el porni pe drumul, ce-l ducea între munți. Pe unde trecea, firele de iarbă îi mângăiau piciorușele, iar florile îi sărutau poala vestmântului. El ocolea cu grijă furnicile ce mișunau pe poteci și pășea cu băgare de seamă, nu cumva să caice 'n picioare nici cea mai mică viețuitoare.

În aceste ore timpurii ale dimineții drumul era încă tăcut și neumblat, iar el înainta singur pe poteca, ce șerpuia înspre pădure. Printre stejarii și cerii seculari abea ici-colo se zărea loc de o palmă din bolta cerească. Din adâncul pădurii se auzeau lovituri de securi și un tăietor de lemne cânta prelung și întins.

Copilul pătrunse tot mai adânc în desișul plin de pajiște. Drumul era lung, plin de cotituri și urcușul șerpuia tot mai sus. Stejarii uriași deveneau tot mai rari și locul lor îl ține rariștea tufișelor. Copilul sui un loc mai ridicat și privi coastele stâncoase. Își împreună mâinile. Liniște adâncă îl încunjura. Nici un fir de iarbă nu mișca. Totuș inima îi tremura asemenea corzilor mișcate de vânt pe o harfă de Eol. În aer pluteau suspine și implorări tânguioase, purtate ca de aripi nevăzute. Glasurile i se furișau în suflet și îi răsunau în inimă plângând. Își ridică ochii spre albastrul cerului, apoi își roti privirea asupra ținutului pustiu.

Printre munții îndepărtați se pitulau câteva colibe sărăcăcioase. Copilul porni asemenea unui porumbel alb, plutind peste stâncile necălcate de picior omenesc. Totuș era aproape spre asfințitul

soarelui, când ajunse la colibe, înaintea cărora ședeau câteva femei sleite de puteri. Câte una își ținea în poală pruncul palid și supt de chinurile foamei. Bocetul mamelor se învalua cu scânceului plângător al copiilor:

— Oamenii noștri au să scoată încă de trei ori trei săptămâni piatra din pietrăriile Romei, iar noi pierim cu toții de foame, pe-când ei se vor întoarce. Spetele lor vor săngera de răunile bicuiului cumplit al păzitorilor nemiloși, iar pe micuții lor și-i vor găsi cu buzele arse de foame. Vai nouă! Cine ar putea să ne ajute?

Copilul se opri printre colibele sărăcicioase. Păru-i lucea în amurg, ca corola surită a unei flori miraculoase și vocea lui domoală cobora asemenea unei mângăieri blânde asupra ființelor necericate:

— Nu plângeți, ci aveți nădejde. Chiar și păsările ceriului își au ocrotitorul lor. Nici pe voi nu vă va părăsi Tatăl meu, carele este și Tatăl vostru.

Intinse mâna în traista cu crin; luă pânișoara și o rupse în bucăți. Apoi intra în colibi și în fiecare albie așeza câte o bucățică. În coșurile de rogojină arunca câteva smochine uscate, iar în blidele de lemn lăsa să cadă câteva fire de grâu prăjit. La eșire aplecându-se netezi cu mâna capul copiilașilor:

— Intrați cu toții — le zise blând — și gândiți-vă la Tatăl, cu a cărui voie vi-am făcut toate acestea.

Femeile își ridicară copilașii și cu mare greutate s'au târât în colibi. Albiile erau supraîncărcate de pâini; coșurile de rogojină se surpau aproape sub povara smochinelor uscate și din bidele de lemn cu vârf umplute, grâul se scurgea acoperind pământul. Femeile alergară afară, ca să sărute poala vesmântului alb; dar copilul necunoscut era departe.

Pe bolta întunecată a cerului, luceafărul de seară își deschise ochiul luminos, apoi se ivi Carul mare și'n urmă Cloșca cu pui și Cosașul. Copilul se așază pe o stâncă acoperită de mușchi. Își culcă capul pe traista cu crin și adormi numaidecât. Însă răsăritul soarelui îl găsi plecat la drum. Coborî coasta răpoasă și porni spre văile adânci ale câmpiei întinse.

Apa munților se scursese în albia văilor și pe marginea mlaștinelor creștea o pădure de papură și pipirig. La gura văii se ridica o imensă cărămidărie părăsită, iar la câteva aruncături de piatră de departe, stăteau bordeiele cărămidarilor. În fața lor era lutul uscat, amestecat cu pleavă.

Așa tăcere mortală domnea în cale, cașicând toată viața ar fi pierit dintr'însa. Totuș în fața bordeiului par'că se mișca cineva. Un cărămidar cărunt cu straiile sfâșiate ședea pe pământul gol. Părul lui alb era presărat cu cenușă, iar brațele uscate și le ținea întinse către înălțimile cerești. Ruga lui tânguioasă, asemenea unui bocet, se înălța spre cer.

Copilul ajunse înaintea lui. Bătrânul îl opri cu'n semn al mâinii scortșoase:

— Intoarce-te'n drumu-ți copile și părăsește acest lăcaș al pieirii! Feciorii mei, cu toți ceilalți muncitori dimpreună zac în bor-

deie, chinuiți de o boală arzătoare, iar membrele lor sunt acoperite cu răni și beșici și nu-i cine să se'ndure de chinurile lor!

Copilul privi la cărămidar și-i răspunse încet:

— Indurarea se află la Tatăl. Iar El este cu voi.

În clipa următoare intră în bordeie. Pe paiele umede de pe jos, zăceau muncitorii schimonosiți la față. Brațele și picioarele le erau acoperite cu răni și se sbăteau în spasaturi crunte. Copilul scoase borcănașul cu alifie din traista sa. Pe fundul borcanului mai lucau câteva picături uleioase. Îl scutură în mâni și borcănașul se umplu până'n suprafață cu ulei balsamos. Copilul se pleca asupra bolnavilor și turna din uleiul, ce curgea abudent peste răni. Sucul uleios se scurse dealungul membrelor bolnave și rănilile au dispărut numai decât. Fețele se neteziră și'n ochii întredeschiși se aprinse din nou flacăra. vieții.

Copilul eși din bordeiu și se opri în fața bătrânului:

— Iată copiii tăi și toți oamenii tăi se pregătesc de muncă. Spune-le, că toate poverile sunt dela Tatăl venite și tot El ni-le și îndepărtează. Iar ei să slăvească numele Tatălui.

Bătrânul privi uimit către bordeie, din cari roia ceata copiilor și a muncitorilor săi spre dânsul și fața tuturor radia de fericire. Pe când își întoarse capul, copilul a dispărut pe cărarea dinspre câmpie.

Șesul întins era acoperit cu iarbă uscată de arșița soarelui. Departe, în mijlocul câmpiei se ridica casa ciobanilor, cari tundeau oile. Lângă casă era oborul îngrădit și fântâna. În obor zăceau oile bolnave, iar înaintea oborului vitele de jug pășteau iarba ofilită. Pe marginea fântânei ședeau câțiva păstori desculți și îmbrăcați în straie aspre din păr de cămilă. Unul din ei se ridică strigând cu vocea îndurerată:

— Trebuie să părăsim pământul părinților noștri, fiindcă au secat izvoarele, din cari moșii și strămoșii își adăpau turmele lor. Și vai! câmpia amuțește! Fluierul păstorilor tace. Bicele nu mai pocnesc și nici foarfecile tungătorilor nu mai sună. Și mieii nu vor mai behăi, vitele nu vor mai mugii și dulăii nu vor mai lătra. Nici fetele nu vor mai veni cu ulcioarele pe umeri, ca să scoată apă din fântână. Și fiica arhierului, care era sulegetă ca tulipanii câmpului și scotea apa cântând, nu va mai veni aici. O! lacrima câmpiei și sânul pământului, de ce ai secat?

Pe drumul îndepărtat dinspre munți, în lumina soarelui ce rășarea, apăru copilul. Pășea deadreptul către fântână. Scoase ulciorul de pământ din traistă și plecându-se deasupra gardinei, vru să scoată apă. — Nu este apă în fântână! — strigă ră păstorii.

Copilul răspunse blând:

— Tatăl vă dă vouă apă. Preamăriți sfânt numele Lui.

Scoase ulciorul din fântână și-i întinse păstorului celui mai bătrân. Ulciorul era plin de apă limpede. Apa se ridica clocotind în fântână și băutura răcoritoare se revărsa umplând vălaele dinprejur.

Păstorii se proșternură în jurul fântânei, culcându-și fețele la pământ; apa și lacrimile lor, contopindu-se le curgeau pe obraji.

Pe când își ridicară capetele, copilul dispăruse în zarea îndepărtată a câmpiei. Și veni noaptea cu opațele luminelor de stele și îi prinse și ai doilea amurg în drum, când ajunse la munții Ierusalimului.

Se zareau munții Akrei și ai Bezethei cu casele lor albe și scunde, ce se tupaau în dosul murilor de piatră, cari împrejmuiau orașul. Insa paiații împărătesc depe muntele Sionului, cu vulturul roman pe Irontiscipiu, privea departe în zare. Iar piscul muntelui Morea era încoronat de templul, ce strălucea ca o mândră coroană de aur.

Soarele își înălța discul înflăcărat de după munți, când goarna schimbului de paznici se auzea sunând la cele zece porți ale cetății. Paznicii lăsară în jos drugii enormi de fier și cele zece porți ale cetății se deschiseră în laturi. Pe una din ele eși un soldat roman. Trecea fluierând pe drum și'n treacăt lovea nemilos iarba de alături cu vârful sulței sale lungă. Sabia scurtă-i zângănea în ueaca-i de fier. Deodată se opri. Ca la o aruncătură de piatră de parte, o colibă de lut se alipea de coasta dealului, întocmai precum un cuib de rândunică stă sub streășină alipit.

Înainte colibe, sta un omuleț. Din fața-i sbârcită doi ochi măriți de spaimă privea în lumea din jur. Cu picioarele scurte frământa lutul, iar cu brațele lungi învârtea stângaciul un disc. În dosul lui, pe prăjini lungi se uscau oale de lut, tot atât de diforme și strâmbe, ca însuși omulețul, care le făcuse.

Soldatul se abătu din drum și se opri în fața olarului. Cerceta oalele amănunțit și începu să râdă:

— Recunoaște, că și oalele îți sunt tot ca tine de pocite! Iată ți-le voiu croi puțin, ca să ai bucurie'n ele.

Și ridicând sulța, cu vârful de fier izbi în oale, cari se sparseră în mii de bucăți. Din ochii speriați ai olarului curgeau șiroaie de lacrimi, dar soldatul pleca mai departe hohotind. Insa copilul stătea în fața olarului. Luă de pe umeri traista cu crin și zise cu bunătațe:

— Nu plânge, ci adună hârburile la un loc și le așează în traista mea.

Olarul privi în ochii lui lucitori. Fără un cuvânt se aplecă și aruncă în traistă hârburile adunate. Cădeau bucățile de hârburi, dar traista se umplu abea pe jumătate, când olarul ridică și ultima bucată de hârb, copilul se aplecă asupra traistii și suflă într'ânsa. Apoi se întoarse către olar.

— Scoate-ți oalele și le du la oraș spre vânzare. Iară după ce le-ai vândut, adu-ți aminte de săracii, cari cerșesc milă.

Olarul băgă mâna în traistă. Inima-i sălta de bucurie, pecând scotea oalele întregi și frumoase. Pe gâtul suleget și tortile grațioase ale oalelor lucea glazură de culoarea curcubeului. După ce-și duse și ultimele două oale în colibă și reîntoarse, copilul nu mai era nicăiri. Dispăruse dincolo de poartă.

Ierusalimul s'a deșteptat. În suburbiile dela periferii viața se pornise. Oamenii mișunau pe străzi asemenea unui funicar.

Copilul înainta liniștit printre ulcioarele strâmte, mai apoi prin străzile bogate ale orașului. Traista goală îi atârna pe umăr, pe când ochii și-i pirona asupra fațadei aurite a templului. Urcă scă-

rile de piatră ce duceau la templu și trecu prin poarta din afară.

În galeria externă schilozii și cerșetorii se rugau prosternuți cu fața la pământ. Când copilul trecu pe lângă ei, cei doi dela margine își ridicară capetele. El se opri în fața lor, apoi intră prin poarta din lăuntru. În această colosală galerie internă ardeau luminările și garda templului compusă din preoți și leviți, treceau tot în șire de câte doi pe sub pilastrii gigantici.

Când copilul a intrat, lumânările își intensificară sclipirea, iar flăcările lor pluteau, ca fluturi aurii prin aer. Copilul îngenunchie la picioarele coloanei mărginașe și cu capul plecat se ruga. Așa îl găsiră zorile zilei a treia. Atunci se sculă și eși în curtea externă a templului. Aceasta era o întindere pardosită cu plăci de piatră lustruită. În fund se ridica galeria lui Solomon, ca o rămășiță a vechiului templu.

În mijlocul curții era întins un covor mare de lână albă. Pe cele patru colțuri ale covorului, stăteau patru paznici ai bisericii și nimeni n'avea voie să calce pe acel covor, fiindcă aici așezau vizitatorii bisericii, corbanul, adecă darul votiv menit templului. Copilul trecu pe lângă covorul gol și-și scoase de pe umăr traista cu crin. Cei patru paznici își făceau rugăciunea cu capetele adânc piecate.

Copilul părăsi templul, trecu prin Ierusalim și porni pe drumul ce-l ducea acasă.

Intr'aceste galeriile templului se împopulară cu încetul. Norodul se înghesuia spre curtea templului, întrucă preseară de lună nouă se apropia și mulți au adus jertfe întru bucuria sărbătoarei. Potopul de oameni se aduna mereu și pe covorul de lână creștea mormanul de daruri și de jertfă.

Soarele apusese în preajma munților Ierusalimului. Pe cer apărură secerea palidă a funei noi, când norodul se împrăștie în undulațiuni domoale. Arhiereul eși din templu, urmat de cele douăzecișipatru căpetenii ale ierarhiei preoțești. Lor le urma Sfatul bătrânilor și la sfârșit veneau paznicii templului.

Cortegiul coborî în curte și se opri în jurul darurilor. Arhiereul își ridică mâna și tot sgomotul amuți. Moșneagul arhiereu grăi:

Un vis ciudat s'a coborît azi noapte asupra mea. Galeria lui Solomon s'a ridicat și turnurile templului s'au închinat. Iar eu am întrebat turnurile: Cui vă închinați voi turnuri străvechi, cari sunteți scaunul picioarelor Domnului? Ele îmi răspunseră: Celui, care a adus corbanul! Iar acum vreau să văd darurile, dela cel mai mare până la cel mai neînsemnat, pentru ca să cunosc, care este acela, asupra cărui plutește îndurarea Domnului!

Arhiereul tăcu și totuși își ațintiră ochii spre darul domnitorului Irod. Acesta era o tulpină uriașă de viță cu struguri de mărimea omului și totul era din aur curat făcut. Arhiereul dăd semnalul și paznicii templului ridicară de pe covor pe rând darurile închinat de către nobili, cavaleri și luptători: tolbe, spade sclipitoare, săgeată, lance, sabie în teacă de argint, flamură de mătăasă, corn și goarnă de fildes și trâmbiți turnate din aur. Urmară apoi vasele de aur,

sfeșnicele cu șapte torți, lira împodobită cu nestemate, vioarele, chitarele, podoabele și coroanele cuprinse'n pietri scumpe și dăruite din partea evreilor din Grecia. Apoi ofrandele femeilor păgâne: inele, verigi de purtat în nări, brățări și tobe încinse cu clopoței auriți. Mai apoi corbanelle femeilor ebraice: cupe de argint, salbe de mărgelă, colane prețioase, mantale de mătase. Cel mai tânăr levit al gărzii închinându-se adânc, anunță atunci:

— Covorul e gol.

Arhiereul privi în jos. În mijlocul covorului zăcea traista cu crin. Arhiereul grăi:

— O traistă sărăcăcioasă mai este aici.

În clipa aceasta traista se mișcă. Crinul brodat se înalță din pânza de in, cu a cărei țesătură i-se împleteciseră firele delicate ale rădăcinei. Foile verzi i se întinseră. Cotorul suleget se ridică asemenea unei săgeți, iar deasupra lui își desfăcu petalele mătăsoase floarea, ce lucea în albul orbitor de zăpadă. Curtea se umplu de o dulce mireasmă și preoții priveau înmărunți minunea.

Arhiereul se adresează celor patru preoți paznici din cele patru colțuri ale covorului:

— A cui a fost această traistă cu crin?

Paznicii se priveau nedumeriți. Atunci din adâncul curții, din umbra unei coloane portale, doi cerșetori schilozi se târără în fața arhiereului. Unul din ei își ridică ochii lăstiniși și zise cu voce ridicată:

— Traista cu crin a adus-o un copil, care avea părul auriu. Eu l-am văzut azi dimineață, când s'a oprit înaintea-mi și și-a pus mâna pe capul meu.

Al doilea cerșetor își fținse brațele spre cer:

— Iar cealaltă mână și-o așeză deasupra pieptului meu și urechile mele surde au auzit atunci, că gura traistei grăia și crinul cânta.

Arhiereul ridică traista cu crin. Dar în clipa aceea floarea s'a prefăcut iarăși în broderie, contopindu-se cu țesătura pânzei.

Arhiereul își întoarse ochii spre turnuri și cu glas ridicat întreabă.

— Cine știe, unde este copilul?

Turnurile tăceau. Priveau deasupra Ierusalimului, către drumul argintat de lumina lunei, ce ducea spre Nazaret. Ele știau, că va veni vremea, când vor mai vedea copilul cu părul auriu, în triumf prin ploaie de flori și apoi pe drumul suferinței, purtând pe cap coroana de spini.

FRAGMENT

Convorbirea dintre Stan, bunicul și Chiva, mama Henii

ILEANA DIN ACILIU

de PETRE NEAGOE*)

El se opri, își scoase iar pălăria, ca și cum ar fi vrut să-și aeri-sească capul, și-o puse din nou și vorbi mai departe:

„Și acum, fată, să ne 'ntoarcem iară la Ileana noastră”. Chiva oftă și se aplecă înainte, în așteptare. „Ea e copilul tău și deaceea e nepoata mea! Bine! Apăi, istoria s'a întâmplat chiar la nașterea ei, lasă-mă numai se vorbesc, fată, că o să te luminezi și tu. Ascultă-mi cuvintele, unul după altul, până o să înțelegi tot bine. Ascultă la mine. Intâi: Ileana e întâi născută. Gândește-te la asta, tată. Al doilea: Când ați adus-o pe lume, tu erai o fată tânără, Ion, un bărbat tânăr. Adaugă aceasta la ce-ți spuneam 'nainte. Al treilea — și asta-i cheia întregului — în al treilea rând așa dar: În clipa după naștere, când a deschis ochii, ce-a văzut făptura aia micuță? Ce era acolo, chiar pe geamul nostru și privea copilașului în ochi? Trebuie să-ți amintești de asta, fată, căci te uitai la fereastră când m'a chemat înăuntru moașa și mi-ai spus: „Uite numa, Iată, Regina serii în fereastra noastră”. Asta mi-ai spus-o tu. Bine! Acum adună lucrurile astea toate la un loc și o să înțelegi ceace vreau să-ți spun. Ceiace ai văzut tu atunci în fereastră era într'a-devăr Regina Serii, sfântul Luceafăr de seară. Era chiar fereastra asta, îmi aduc foarte bine aminte. Ascultă bine la mine, fată, fiindcă acum o să ți le 'nșir toate încăodată. Unu: Ileana e primul tău copil. Doi: Tu erai tânără și Ion era tânăr. Sănătoși, tari, fericiți — amândoi. Trei: copilul vine pe lume, deschide ochii — drept către nașul lui cel sfânt, luceafărul de seară, îl privește — și luceafărul privește la copil. Asta e toată istoria, adevărată ca sfânta scriptură. Și ăsta, Fată, e înțelesul: Tot ce are Ileana, frumusețe și alte daruri, oricari ar fi ele, sunt un dar al luceafărului. Nici mai mult, nici mai puțin. E frumoasă? Da! E sănătoasă și plină de viață? Da! E înțeleaptă? Da! Are o voce ca priveghitoarea? Da! Are ochii limpezi ca apa de izvor? Are! E părul ei ca razele soarelui? Da! Cine i-a dat ei toate astea? Luceafărul... Da, Fată, luceafărul. Și acum să ne facem cruce, fata mea, și să facem un pas mai departe”. Își făcură cruce cu evlavie.

„Da luceafărul el ne l-a făcut?” întrebă bătrânul cu gravitate „Dumnezeu!” răspunde el aproape în șoaptă. „Cine i-a dat luceafărului toată puterea? Dumnezeu! Ei acum, Chiva — ți s'a luminat mîntea? Gândește-te puțin și atunci o să zici și tu „Da, Amin — căci mîna Domnului, mai mult nu pot să spun”.

Chiva își privi părintele cu o admirație drăgăstoasă. Ea se

*) Cu autorizația autorului.

aplecă și îi sărută mâna, își apropie fruntea de mâna lui și începu să plângă. Vorbea printre lacrimi: „Tată, tată, nu vreau să plâng, dar nu pot altfel. Mi-e prea plină inima”.

Stan îi puse mâna pe cap: „Plângi Fată, plângi, copilul meu, lacrimile sunt bune. Ele ne topesc și ne spală grijile”.

Cu mâinile sale osoase își șterse și lui câteva lacrimi.

(Petre Neagoe: „Ileana”)

SCRISORARE

Prietenului MARCEL OLINESCU

Știu că gându-ți-e departe de durerile trupești
 Și mai știu că astăzi ești
 Răscolit de-atâta floare, așternută pe câmpii!
 Numai tu singur nu știi,
 Că de-atâta sănătate, ce-mi aruncă trupu'n slavă,
 Imi simt inima bolnavă!
 Iți scriu azi, o'ăși vrea să suferi mai puțin, știind că eu
 Nu-s un fel de Dumnezeu,
 Cum avură a'ții grija, să-ți strecoare în urechi!
 (Am rămas tot cântec vechil)
 Poate-ți mai aduci aminte... într'o zi cu ceru'n apă,
 (Anul nu-l mai știu, că-mi scapă)
 Pe cărarea care duse și-astăzi, poate, în livadă,
 Incepuse ca să cadă
 Din castanii — candelabre sub cupola fără zări —
 Picuri mici din lumânări!
 Tu, p'ecându-ți ochii'n palmă, peste floarea sculurală
 Ți-a venit așa de-odată
 Să suspini!... și prins de vraja liniștei de pe cărare,
 Ți-ai văslit gândul în zare.
 Eu tăceam!... Pe cer perdeaua norilor se destrăma
 Și uitându-mă la ea
 Imi părea că totul este gând trimis de Dumnezeu,
 Să-l desfac de taină, eu!

Și-am rămas ca două umbre, la un căpătâiu de vis!...
 Cerul era tot deschis.
 Lângă noi dormea tăcerea, cum în mine dorm acum
 Amintirile, în scrum!
 Poate-ți mai aduci aminte... amândoi am suspinat!
 Tu mi-ai spus că a oștat
 Liniștea, pe-a cărei frunte picurase flori, castanii!...
 Au rămas în urmă anii...
 Și de-ți scriu, ași vrea să suferi mai puțin, știind că toate
 Astăzi sunt dărăpănate:
 Că de-atâta sănătate, ce-mi aruncă trupu'n slavă
 Imi simt inima bolnavă!

Dr. PAVEC VASICI

De : Prof. CONSTANTIN RUDNEANU

Intre figurile mari ale Banatului, cari s'au ilustrat prin înțelepciunea și naționalismul lor în sec. XIX-lea a fost și dr. P. Vasici. Alături de Damaschin Bojinca, Eutimie Murgu, Teodor Aronu și Ștefan Neagoi, dr. P. Vasici a lucrat mai ales pe teren medical și școlar.¹⁾

Pavel Vasici s'a născut în 18 Aprilie 1806 la Timișoara. Gimnaziul l-a urmat tot acolo, filosofia în Seghedin și Oradea-Mare, iar medicina la Pesta²⁾. La 1831 când termină Universitatea a fost trimis de locotenența ungurească în Maramureș unde izbucni holera și acolo desvoltă o activitate dintre cele mai prodigioase, ajutând bolnavii. În urma acestui serviciu devotat i se offeră postul de „fisticu al comitatului”, el refuză și se întoarce la Pesta și în 7 August 1832 fu numit medic, luându-și diploma de doctor în medicină și chirurgie. Teza ce și-a ales-o și care a fost discutată se întitula: „**Despre Orientali**”, care s'a publicat și în limba românească. Astfel pregătit și-a început activitatea medicală în Timișoara, lucrând un an și jumătate, aci însă n'a fost bine văzut de colegii săi sârbi. S'a căsătorit cu Aloisia Benitzky din Pesta. În 1836 Dr. P. Vasici a fost numit medic de carantină la Rușava (Orșova), iar la 1838 director la carantina Timișului, în urmă și membru al Societății pentru editarea cărților românești. În 1836 face cunoștință cu Barițiu, Cipariu, Bărnuțiu, cari făceau dese călătorii în România, iar atunci când Barițiu se consultă cu Popasu în Brașov ca să scoată „Foaia pentru minte, inimă și literatură”. Vasici devine cel mai neobosit colaborator atât la gazeta literară cât și la cea politică. În 1838 îi moare soția și de-o durere mare cuprins scrie „**La mormântul iubitei mele sotii**” și „**metafizica măririi**”. D. N. Iorga caracterizând începuturile literare ale Dr. P. Vasici spune că el scrie în mod popular, pe înțelesul tuturor, având priviri filosofice largi și o formă plăcută. În schița despre „Băile Mehadii” se recunoaște medicul. se vorbește despre viața naturii și a omului³⁾. Vasici dă pagini de toată frumusețea când vorbește despre moarte și stingerea

1) G. Barițiu: Părți alese din Istoria Transilvaniei, pag. 619.

2) Karkaleki: Biblioteca Românească, Buda, IV, 1830, pag. 68. „Domnul Pavel Vasiciu Ungurianu în al 4-lea an „Medeținăr”.

3) N. Iorga: Istoria literaturii rom. în veacul al XIX-lea, Buc. 1907. vol. I. pp. 314—15. și cf. Ion Bianu și R. Caracș: Colecțiunea de manuscrise românești, Buc. 1913, t. II, pag. 192. și G. Barițiu în Foaia pentru minte, inimă și literatură” 1839, Nr. 16.

soției sale, căreia i-a închinat versuri. 1) În 1830 publică „Antropologia” și „Dietetica”. Antropologia este o carte de popularizare despre trup și suflet și funcțiunile sale, scrisă foarte îndrăzneț și răspicat, cu multe cuvinte dialectale, autorul deși crede că e prima lucrare de acest fel, dar d. N. Iorga spune că a avut un înaintaș în Țara Românească pe Dr. Ștefan Vasile Priscupescul medic în București... 2)

„Dr. Vasici autorul Antropologiei, care apoi mai publicase și o folositoare Dietetică, lipsită de orice pedanterie... era un om cu fire poetică, o minte largă, în stare să grupeze original multe cunoștinți din ramuri diferite și pe lângă aceasta înzestrat cu darul și dorința de a scrie frumos, înflorit pe înțelesul Românilor săi, căroro voia să li folosească mai ales dându-li cunoștinți reale, despre trupul și sufletul omenesc, despre natura bogată și tainică de care ființa noastră e înconjurată. 3) Inițiind-se „Asociația literară a României” (1845—1847) cu scop de a înlesni progresul literar pentru toată românimea”, lui Pavel Vasici i s'a dat voie (prin decretul din 23 Iunie 1846) să primească numirea de membru corespondent al acestei societăți din București cu condiția însă ca „manuscrisele ce va avea a trimite spre tipărire, să fie supuse mai întâi la revizia cenzurii austriace”. 4) În 1844 publică Vasici „**Macrobiotica**” 5). „Macrobiotica sau măestria a lungi viața după Hufeland, tradusă și întocmită pentru orice român cultivat de Pavel Vasici, doctor în medicină și chirurgie, magistrul de obstetricie. Kesaro-Krăies Director de Karantină și învățatei societăți medico-naturale din Iași, mădular corespondent”... (pag. 1.)

E tipărită la Brașov în tipografia lui Ioan Gätt. Cartea e dedicată „Preasfinției Sale Părintelui Arhiepiscop și mitropolit al României Domnului Domn Neofit, President al obșteștii adunări ordinare și extraordinare. Kavaleru a ordinului otoman Nisan-Iftikor a ordinului împărătesc S(s) Annei 1-a clasă cu cordon în bilanturi și pentru merite patriotice dăruit de Majestatea Sa rusească cu Engolpion de aur” s. a. m. d. (pag. 2). Despre Neofit, Vasici se exprimă în următorii termeni elogioși: „Bărbatului cu smerenie cătră Dumnezeu, cu merite cătră patrie, iubitoriu de nație și de propășirea ei cătră cultură, și mecenat al literaturii românești, dedică această carte Traducătoriul”. „Preasfințite! cel mai mare dar a zăcut totdeauna în adâncul inimei mele a putea sluji iubitei mele nații ori în ce chip; drept aceea am tradus și macrobiotica mult faimosului și învățatului doctor Hufeland și am întocmit-o după trebuința Românilor. Azi dupăce această carte în limba originală a esit sub ocrotirea regestei Sale maiestăți prusiane, se cuvine să aibe și traducerea românească vre-un patron de a cărui pavăză să fie sentită și ocrotită. Fiind eu norocit a cunoaște în Prea Sfinția

1) N. Iorga, o. c., vol. II, pag. 238.

2) Idem, vol. I, pag. 125.

3) Idem., ibid., pag. 306.

4) I. Lupaș: Istoria Românilor, Buc. 1935, pag. 147.

5) A. Candrea și Gh. Adamescu: Dicționarul Enciclopedic Ilustrat, Buc. 1931, pag. 1926 și Dr. Diaconovich: Enciclopedia Română, Sibiu, 1904, pag. 1196.

Voastră, râvna, ce o aveți spre înaintarea culturii naționale, nu trebuie mult să mă gănuesc, cumcă numărul nu se cuveni mai drept, decât Preasfinției Voastre a închina cartea de obște folositoare. Primiți-o dar Preasfinte cu bunăvoința, cunoscută bisericii și patriei ueia al Preasfinției Voastre aplicat Dr. Vasici. Dela pag. 5—8, explică scopul macrobiotice, au a măiestriei de a lungi viața, toate nașle au dat o importanță deosebită, spune „că e luminătoarea de Duch și hrănitorea de inimă”. Cartea e împărțită în mai multe capitole, vorbind de istoricul ei dela Egipteni și Greci, apoi diferite capitole, despre sănătatea inimii etc. Are 221 pagini, iar la sfârșit poartă pecetea „Imprimatur Coronae, die 9 Nov. 1884. Transch. censor”. Pe lângă descrierea intervoită c eo face aci, găsim în formă folositoare și puțină poezie. 1) A mai publicat „Nepuțința și a ei vindecare” (1846). Catenismul sănătății (higienă) și Catehismul antropologic (1870). „Catehismul antropologic întocmit pentru poporul românesc și Școalele elementare”... tipărit în Timișoara, în tipografia lui Ernest Steger, 1870. În prefață se adresează învățătorilor spunându-le că le pune un obiect nou de învățământ, insistă foarte mult asupra cunoștințelor anatomice și fiziologice ale corpului, copilul trebuie educat în sensul studiului corporal și psihic, **mintea și spiritul**. Studiul științelor naturale ca mijloc de educație este o trebuință a timpului nostru, spune Dr. Vasici. În cap. I. tratează despre originea omului (pp. 6—12), cap. III Forma omului, sistemul osos și cartilagos (pp. 13—17), sistemul muscular (pp. 18—23), sistemul vaselor (pp. 23—29)... etc.

Metoda ce o întrebunțează Dr. Vasici aci este a întrebărilor și a răspunsurilor d. e.: ce este omul? Omul este o ființă vie și cumințe. De care împărăție a naturei se ține omul? Omul după materiile, din cari e compus se ține de împărăția animală. Se distinge de animal prin minte și facultatea de a vorbi. (pag. 6). s. a.

Activitatea școlară a Dr. P. Vasici deasemenea constituie un capitol însemnat în istoria culturii noastre. În 1850 Dr. P. Vasici a fost cercetat de comisarul ministerial în afacerile școlare cav. de Henfler care însoțit de protopopul Popescu, l-au câștigat pe Vasici pentru postul de referent al instrucțiunii și se mută la Sibiu, iar în 1855 la propunerea lui Șaguna a fost numit consilier și inspector general școlar în Transilvania. 2) În această calitate desvoltă o activitate dintre cele mai febrile, se interesează de aproape de bunul mers al școalelor, dar constată multe neajunsuri. Arată aceste scăderi de care pățimiau școalele noastre în 7 puncte, spunând că, acolo unde protopopii își fac conștiincios datoria de a supraveghia școala merge bine, iar în alte părți merge rău. Iată câteva din aceste scăderi: „Necapacitatea celor mai mulți învățători”, „Votația rea a învățătorilor”, „lipsa de cărți”, „necercetarea școalelor din partea parohiilor și a protopopilor” „necercetarea școlii prin copii buni de școală”, lipsa fondurilor școlare, „neregulata chiverni-

1) N. Iorga, o. c. vol. II. pag. 238.

2) Dr. Ioan Lupaș: Mitropolitul Andrei Șaguna, ed. II-a, Sibiu, 1911. pag. 49. cf. Barișiu, vol. III. pag. 523.

sire a bunurilor bisericești și comunale”, apoi se atinge disciplina — fiecare din aceste puncte este pe larg dezvoltat și deosebit de instructive sunt aceste constatări ale lui Dr. P. Vasici. 1) Dr. P. Vasici a fost și redactorul „Telegrafului Român” din Sibiu, dela Nr. 9 din 1853 Nr. 33 din 1856 (2^a Aprilie). 2) În 1860 îl găsim pe Dr. P. Vasici scriind articole cari privesc viața bisericească școlară în „Telegraful Român” sub titlul de „Impartășiri pedagogice” 3). Starea școalelor populare din Transilvania ni este cunoscută în deceniul absolutismului din „impartășirile” pedagogice ale lui Dr. P. Vasici și din difertele circulare publicate de Șaguna în chestiuni școlare. Dr. P. Vasici așteaptă dela conducerea bisericească o îmbunătățire care n'a putut urma așa de repede, cum era de dorit. Experiențele lui de câțiva ani erau foarte triste, așa de exemplu într'o comună a aflat o școală închiriată drept cârciumă unui judan, în alt sat învățătorul își ținea 2 vițeii în școală. 4) În 1853-65 s'a iscat un conflict între Șaguna și Dr. P. Vasici din cauza raportului ce l-a înaintat Vasici guvernului. Guvernul comunică lui Șaguna despre cele raportate de Dr. P. Vasici și-l îndrumă ca să ia toate măsurile necesare. Șaguna a fost foarte mâhnit de împrejurările horribili și scandaloase ce le-a referat consilierul școlar Dr. P. Vasici înaltului guvern despre școalele noastre”. 5) Șaguna imediat a ordonat să se cerceteze fiecare școală aparte prin protopopi și să se refereze, convins fiind că Dr. P. Vasici a exagerat în raportul său. 6) Câtă grijă a pus Dr. P. Vasici pentru școalele naționale se vede și din adresa de mulțumită ce i-a trimis-o guvernatorul Liechtenstein din 23 Aprilie 1861, unde-i mulțumește pentru tot zelul și sprijinul ce i l-a acordat Dr. P. Vasici. 7) Este demnă de amintit și adresa soborului gr. ort. al M. Osorheiului către Ilustritatea Sa Dl. Consilieru Dr. Pavel Vasici, din Sept. 1861, trimisă de preoții și inspectorii mirenești școlari, unde-și arată cu toții dragostea lor față de acela care n'a pregetat o clipă să lucreze pentru binele națiunii române, pentru trezirea conștiinții naționale, pentru dezvoltarea spirituală a Românilor din Banat și Ardeal. 8) Activitatea lui Dr. P. Vasici nu s'a ilustrat numai pe teren medical, literar și școlar, ci și ca luptător naționalist al Românilor din Banat și Ardeal. În 1863 fu numit regalist în dieta din Sibiu, la 1865 se mută la Cluj și participă în această calitate la dietă până 'n Aprilie 1869. În anul 1869 a fost pensionat de către ministrul Iosif Ötvös. S'a mutat la Timișoara, unde se ocupă cu chestiuni de medicină, șco-

1) Dr. I. Lupaș, o. c., pag. 138.

2) Idem, o. c., pag. 181.

3) Vezi Nr. 1, 2, 12—14, 18—19, 22—23 și 34 din 1859, apud. Dr. I. Lupaș, o. c. pag. 172.

4) G. Barițiu, Părți alese, pag. 138—139 și I. Lupaș o. c., pag. 304. nota 4.

5) Dr. I. Lupaș, l. c. pag. 305.

6) Idem, ibid.

7) Amicul Școalei, Nr. 18 din 6 Mai 1881, pag. 141.

8) Amicul Școalei, pag. 333.

lare și bisericești. 1) Dr. P. Vasici activează și mai departe, în toate chestiunile mai de seamă școlare, este consultat. Așa îl găsim pe Dr. P. Vasici alături de Alexandru Gavra, Dr. Atanasie Șandor, Ioan Russu și Gh. Crăciunescu, — comisie care era propusă de Conzistoriul din Arad ca să organizeze dezvoltarea preparandiei și a teologiei în 1870. 2) Il mai găsim și în comisia de examinare a învățătorilor și a teologilor alături de protopopul Meletie Drăghici, pe Dr. P. Vasici, în calitate de consilier de școale în retragere. În 1879 a fost ales membru al Academiei Române, iar discursul de recepție „**Despre vegetarianisme**”, l-a ținut la 28 III. 1870 și i-a răspuns Dr. I. Felix. (An. Acord. XIII. 16). 3).

În 10 Iulie 1881 moare Dr. P. Vasici la Timișoara, 4) plâns de toată obștea din Banat și Ardeal, în anul memorabil al Românilor din Transilvania, când față de asupririle Ungurilor, pe baza unui program de 9 puncte se declară rezistența pasivă față de parlamentul din Budapesta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Familia, Pesta, 1871, pp. 133—135 și Vasile Gr. Popu: Conspect asupra literaturii române și scriitorilor ei dela început și până astăzi, arta II-a, Buc. 1876, pp. 137—138.

2) Dr. Teodor Botiș: Istoricul Școlii Normale din Arad, 1922, pag. 82.

3) Dr. Diaconovich, o. c., pag. 1196 și A. Candrea și Gh. Adamescu, o. c., pag. 1926.

4) Vasile Gr. Popu, o. c., pag. 137.

Poezia d-lui Lucian Blaga

— In Marea Trecere și Laudă somnului —

III.

Pentru a înțelege concepția din care s'au născut aceste poezii precum și întreaga tendință artistică a poetului avem nevoie de unele lămuriri. Sarcina ne este mult ușurată, fiindcă d. Blaga a susținut și teoretic ceea ce a ilustrat prin poezie. În același an cu: **In marea trecere** a apărut și **Filosofia stilului** din care se vede simpatia d-lui Blaga pentru expresionism. Inaugurată de pictorul olandez Van Gogh această concepție de artă era o reacțiune contra impresionismului „care reducea pe om la retină, la completa pasivitate în fața naturii, cerea în artă reproducerea nuanțată a realității așa cum se prezintă simțurilor. Aerul încărcat de lumină era pentru impresionisti substanța din care nasc toate lucrurile prin reflexe înfinit înmulțite (Fil. stil. 5). Natural aceasta nu putea mulțumi pe toți. Personalitatea artistului nu va juca nici un rol în redarea naturii. Van Gogh explică concepția lui expresionistă într'o scrisoare reprodusă de d. Blaga: „Pentru mine... adevărații pictori nu pictează lucrurile așa cum sunt, sec, analizându-le, ci așa cum ei le simt. Dorința mea cea mai mare e să învăț cum să fac astfel de abateri dela realitate, astfel de inexactități”.

După această concepție lucrurile nu trăiesc vieța lor, ci artistul le face să trăiască propriile lui stări sufletești. Lumea cu nesfârșitele bogății de culori nu există decât ca o oglindire a sufletului meu. Murmurele naturii nu există decât primind glas dela artist. „Un temperament puternic... poate sili natura să trăiască o viață impropriu împrumutându-i sufletul său”. Caracteristice în acest sens sunt poeziile: In munți, Oraș vechiu, Peisaj transcendent Peisaj trecut și Elegie. Tot ce se află în natură primește un sens numai animat de ritmul vieții interne a poetului. Expresionismul este deci o abatere dela natură exagerându-se anumite note pentru a se ajunge la o stilizare care-i dă o valoare ce tinde spre absolut. „Un lucru este astfel redat încât puterea, tensiunea lui interioară îl întrece, îl transcendează trădând relațiuni cu cosmicul, cu absolutul (Fil. stil. 68).

Acesta e sensul artei orientale, egiptene, bizantine, gotice și a artei moderne în general în care avem și noi un reprezentant de seamă: d. Brâncuș. Întreaga poezie germană de azi se pretinde că derivă din aceste idei.

Acest fel de a prezenta lucrurile prin ceea ce au ele mai simplu, mai schematic a fost numit de d. Blaga: **tendință stihială**. Se face abstracție de însușirile individualizante ale lucrurilor și redau numai prin câteva trăsături esențiale. Ele vor primi toată va-

loarea dela sufletul intern care le animează transfigurându-le și dându-le o valoare universală. Observăm și în poezia d-lui Blaga o predilecție pentru a cânta: „Ingerii de ceară” și a reda figuri purtând pecetea suferinței ascetice:

„O minune e câteodată boala.
Pătrunse de duh
Fețele-și lungesc ceara”.

Pornită pe această cale inspirația d-lui Blaga întâlnește concepția bizantină, care a lăsat urme și la noi și în disciplina căreia s'a format sufletul poporului nostru. E o întoarcere sau mai degrabă o reînviere a unei tradiții vechi și dispărute. Faptul a fost remarcat de d. S. Pușcariu și Gh. Călinescu: „Un apocalips blând și rustic cu naivități de mozaic raveunat apare pe alocuri; trec tineri goi și fecioare albe în scilipiri de hieratică procesiune murală, dar mai ales sălbăticiuni simbolice și bizantine (Gândirea, 1928, p. 82). Vedem într'adevăr apărând ființe și animale (cerbi, căprioare, balaurul și șarpele etc.) care toate au un sens în simbolica bisericii creștine. Le-am putea apropia de asemenea de legendele de pe vitraiurile catedralelor din apus cum e cea din care s'a inspirat G. Flaubert în Saint Julien l'hospitalier.

Această întâlnire de concepție stilistică n'a rămas, însă, fără influență asupra fondului și asupra obiectelor de inspirație. Observăm în aceste volume o încercare de revenire la creștinism nu numai ca formă de exprimare, ci și ca fond. Incercarea a rămas neisbutită și vom vedea mai jos de ce. Fapt cert e însă că poetul a avut o criză de credință, de religiozitate și aceste poezii datează ceva acestei crize.

Vom avea deci la baza inspirației ideea creștină; natural unora va fi un fel de negație din punctul de vedere bisericesc, dar aceasta nu e decât o reacțiune față de același spirit. Dela început în poezia „**Către cetitori**” toate lucrurile despre care s'ar putea vorbi sunt noțiuni cărora creștinismul le-a dat un sens. Criza se declară apoi acută prin exprimarea torturii pe care o simte din cauza absenței Dumnezeuirii:

„O durere mi-a fost singurătatea ta ascunsă
Dumnezeule, dar ce era să fac”. (In marea ta trecere, 8)

Credința din copilărie s'a dus încetul cu încetul, deși poate n'a fost decât o iluzie, căci niciodată nu l-a simțit aproape:

„Și fără să-mi fi fost vre-odată aproape
Te-am pierdut pentru totdeauna”.

Ceeace a făcut să-l piardă și prin aceasta să se piardă el însuși a fost păcatul provenit din setea de a se înălța și de a cunoaște:

„Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea
Ca un muschiu strămoșesc.

O, de ce am tălmăcit vremea și zodiile
 Altfel decât baba ce-și topește cănepa în baltă?
 De ce am dorit alt zâmbet decât al pietraru'ui
 Ce scapără scânteii în margine de drum?" (pg. 44)

Curiozitatea și dorința de a cunoaște totul i-a pierdut credința,
 i-a tăiat aspirațiile sufletului luându-i posibilitatea de mântuire:

„Pentru un fagure sterp
 Mi-am ucis stupii flămânzi”.

Acest păcat a pierdut pe primul om; el îl va pierde și pe cel
 din urmă:

Cel din urmă dobitoc
 Cu'nțelepciune s'a pierdut". (pag. 9)

Mântuire ar fi numai întoarcerea la simplitatea celor ce trăiesc
 la sat. Ar trebui să devină un anonim pierdută în mulțime — să fie
 turmă el însuși și să nu mai încerce a deslega problemele lumii,
 căci:

„Toate turmele pământului au aureole sfinte
 Peste capetele lor;
 Astfel mă iubesc de-acum: University Library Cluj
 Unul între mulți,
 Și mă scătur de mine însumi
 Ca un câine ce-a ieșit dintr'un râu blestemat". (pag. 45)

Dar nici în această privință nu prea există întoarcere. Pentru
 cel mușcat de șarpele cunoașterii nu mai e posibilitate de mântui-
 re, nu mai e nici un semn de salvare:

„In mare rămâne muntele Ararat,
 Deapururi fund de ape,
 Tot mai adânc,
 Tot mai pierdut
 Fund de ape". (pag. 49)

Aceeași ideie cred că exprimă și versurile sibiline:

„Vieții nu i-am rămas dator nici un gând
 Dar i-am rămas dator vieța toată". (Laudă somnului, 12)

Pătrunderea misterelor vieții a încercat-o; tot ce a putut fi
 gând, el a gândit, dar ce folos, căci fără credința vieța e moartă.

Problema morții revine și aici, dar de data aceasta cu totul de-
 osebit. Ea pornește acum dintr'un fond creștin, căci o vedem îm-
 părechindu-se cu ideia de bunătate:

„Ingerii au strigat toată noaptea...
 Că bunătatea e moarte”.

De unde la început căutase în credință o mântuire, o scăpare de moarte, încercarea de trăire profundă a creștinismului îl duce la concluzia că D-zeu însuși este moartea, cel puțin pe pământ:

„In cer te-ai închis ca'ntr'un cosciug —

O, de n'ai fi mai înrudit cu moartea

Decât cu vicața, Mi-ai vorbi.

De acolo de unde ești,

Din pământ ori din povește mi-ai vorbi”. (In marea trecere, 9)

De altfel întreaga lui viață a fost contrară creștinismului prin inactivitatea și continua meditație. Este neînțeles pentru toți cei ce-l înconjoară — doar șarpele îl urmărește înțelegător cu „ochii lui deapururi deschise”. De aceea și pentru **Cântăreții leproși** „Cerule e zăvorit și zăvorite sunt și cetățile”, căci ei s'au consacrat creațiilor de ordin superior:

„Dar ficele noastre vor naște pe Dumnezeu

Aici unde astăzi singurătatea ne omoară”. (pag. 33)

Aceasta e însă o trufie, un păcat pedepsit de D-zeu și de oameni. Păcatul la rândul său atrage după sine moartea. Vom vedea însă că nu numai că va ajunge să se împace cu acest gând, ci o va dori, o va cere, ca pe o deslegare necesară când viața nu mai are nici un sens: „Nu știu nici azi pentru ce m'ai trimis în lumină”. Ea va deveni o provară de care voiește să se scape cât mai curând. Incepe să încolțească regretul de a fi născut cu toată liniștea și înrudirea pe care le simte pentru lucrurile înconjurătoare:

„Mi-aduc aminte de vremea când încă nu eram

Ca de-o copilărie depărtată.

Și-mi pare așa de rău că n'am rămas pământ”. (pag. 19)

Călugării își așteaptă și ei cu neastâmpăr moartea. Iar poetul sfârșește prin a o chema: „Vino sfârșit, așterne cenușă pe lucruri” și prin refuzul ideii de a retrăi prin alții — ca o supremă negare a vieții. Deși moartea-l pândește „punându-și pe urmele lui coapte sărutul ei galben” ori ce îndemn de a mai fi e zadarnic:

„Pe căile vremii se duc și vin

Cu pas adânc ca de soartă. Albe fecioare și negre fecioare:

Indemnuri cerești.

Să fim încă odată, Să fim de o mie de ori”. (Laudă somnului, 91)

Aș vrea să fiu cât mai explicit în urmărirea sensului acestor poezii. Am văzut mai sus cum o doctrină de artă modernă se găsea pe linia concepției bizantine și poezia d-lui Blaga se află la acest punct de intersecție a lor. Dar mai sunt câțiva factori de care trebuie să ținem seamă. Problema se pune în felul următor. Dacă arta expresionistă și bizantină tinde spre absolut prin stilizarea excesivă și prin înfățișarea ființelor și lucrurilor într-o simplitate

hieratică adesea monotonă de unde vom alege subiecte pentru a fi prelucrate în acest sens? Vom răspunde: din jurul nostru, căci una din tendințele artei moderne, pe care o întâlnim și în poezia d-lui Blaga, este tocmai aceea de a da un sens de legendă și mister creștin ființelor simple din jurul nostru. Ele trăiesc transfigurate prin forța interioară pe care le-o dă acest sens și cele mai umile pot fi investite cu o astfel de putere. Prin seninătatea, simplitatea și atitudinea lor personajele ce apar în aceste poezii par desprinse din bătrâne icoane biblice. Cea mai reușită în acest sens este **Biblica**, unde într'o atmosferă de liniște ca de biserică 'n amiază de vară, țărâna și copilul ei sunt înălțați la valoare de simbol biblic:

„Maică precistă, tu umbli și astăzi răsând
Pe cărări cu jocuri de apă”. (pag. 71)

Și dela ea se trece direct și natural la icoana Maicii Domnului de lângă blidar:

„In casă lângă blidarul cu smalțuri rare
In fiecare zi păzești cu răbdare
Somnul marelui prunc”. (pag. 71)

Sub aceste manifestări stilizate sunt exprimate deci subiecte și stări sufletești noi. Modernismul a pus stăpânire pe totul. Astfel în „**Veac**” (pg. 78) prin câteva trăsături se sugerează viața modernă a marilor orașe: trenuri subterane, unde electrice și antene, semnale pe străzi și lumini orbitoare în teatre. Dar în acest mediu „nici o minune nu se mai întâmplă”. Dimpotrivă: :

„Arhanghelii sosiți să pedepsească orașul
S'au rălăcit prin baruri cu penele arse.
Danșatoarea albă le trece prin sânge, răsând s'a oprit
Pe un vârf de picior ca pe o sticlă întoarsă”. (pag. 79)

Arhanghelii se lasă ødemeniți de viața de azi. Numai forma poeziilor este bizantinizantă. Fondul de credință care anima aceste figuri de hieratică nemișcare s'a stins. Mai caracteristică este încă: **Paradis în destrămare** unde peste sfinții stilizați ca într'o icoană bizantină a trecut duhul încetei decăderi provenită din dispariția credinței. Slăbiciunea se abate asupra personajelor sfinte și moartea inevitabilă cauzată nu de înfrângerea în luptă, ci din lenea epuizare a credinței care le dădea altădată puterea:

„Portarul înaripat mai ține întins
Un cotor de spadă fără de flacări
Nu se luptă cu nimeni, Dar se simte învins”. (pag. 16)

Serafimii au părut nins de ani, iar Arhanghelii se plâng de greutatea aripelor; Ingerii goi simt frigul și „sgribulind se culcă'n fân”.

Ioan se sfâșie în pustie căutându-și zadarnic drumul pierdut. Zadarnic „înalt ca un fum” Sfântul Gheorghe în trecerea peste câmpuri caută și el semne de drum binecuvântând cu gesturi rigide de sfânt binzantin pâinea și vinul pe dealuri. Inutilă este calea, căci credința s'a dus și fetele care au îngrădit balaurul îl blestemă să i se rupă sulița în solzii-i verzi.

Încă o dovadă că nimeni nu poate ieși din spiritul timpului în care trăiește.

Sabin Veselie

Zvonuri din adânc

Cu setea năzuinței sfinte
Te caut zadarnic în goluri seculare
O, Adevăr! Lucirea ta mă minte
C'un veșnic semn amar de întrebare!...

Ades sondez luminile din mine
S'aud ecoul stelelor eterne,
Să'nfrâng pe veci a lumilor destine
Ce'n spații siderale mă așterne...

Mă simt copil în leagănele firii.
În mine vremea-și dă azi întâlnire
Cu-a clipelor și-a erelor sobor...

Din rostul vag și sfânt al nemuririi
Aud suspinul lumii'n devenire
Rostogolit pe-al lutului covor...

Iuliu Sabin

De ruinele liberalismului capitalist

de VASILE CILIBIA

Psihologia ultimului deceniu este condusă în domeniul economic de o tendință către raționalizare, productivitate reală în locul speculațiunii, o tendință către siguranță, stabilitate, ordine, continuitate, primatul interesului colectiv, dirijarea activităților individuale către o disciplină cu caracter social național. Nașterea acestei noi psihologii este o reacțiune împotriva hazardului, necunoscutului economiei liberale, economiei speculative, ale cărei principii sunt ușor dărâmate de realitate.

Liberalismul apăruse ca o reacțiune a individului oprimat de puterea publică, ca distrugător al piedecilor puse libertății. În domeniul privat libertatea absolută acordată individului, nici o stingherie a raporturilor dintre indivizi, căroro li se lăsă deplină libertate în sfera lor de activitate, aceasta ducând la dezvoltarea la maximum a facultăților fiecăruia.

În domeniul public, liberalismul cerea precizarea sursei puterii Statului și limitarea ei, acordând primatul națiunii. Secolul 19 este dominat de reacțiuni sociale, cerând drepturi individului care constituie obiectul preocupărilor social-economice. Focarul acestor mișcări era Franța, ale cărei idei pătrundeau în toate statele, transformându-se ușor în idealuri, care se înlătuiau rând pe rând prin organizarea statelor pe baze constituțional-parlamentare. Library Cluj

Sub domnia liberalismului politico-economic, Europa a cunoscut cea mai prosperă și fericită perioadă a desvolării sale. Aceasta epocă burgheză-capitalistă a înlesnit dezvoltarea industrială și comercială a popoarelor. Mobilul acestei dezvoltări era îmbogățirea, — la care pentru a se ajunge era necesar o creștere a producției, deoarece chestiunea pieței de desfacere nu se punea. Pentru augmentarea producției, capitalul industrial a pus în serviciul științei mijloacele materiale necesare noilor creațiuni de mașini, care s'au dezvoltat cu o rapiditate uimitoare. A urmat organizarea instituțiilor de credit, care stăteau mai mult la dispoziția comerțului, în vederea extinderii pieței, stăruindu-se în special la crearea de noi necesități în țările necivilizate, care să facă posibilă mărirea pieței.

Producția a mers mereu crescând, neîntâmpinând nici o restricție din partea pieței, până pe la finele secolului 19 când a început dezvoltarea industrială a țărilor agricole. Acum încep greutățile prin restringerea debușeurilor, urmate de micșorarea producțiunii și micșorarea salariilor, pentru ca apoi să apară șomajul.

Dezvoltarea capitalismului în spiritul doctrinei liberale începe să fie stânjenită în manifestările sale de noi forțe care apăreau în luptă, și care dau naștere unei serii de probleme pe care școala liberală nu le mai putea soluționa.

Evenimentele luau înaintea doctrinei, lovind direct în însuși principiile ce stăteau la baza liberalismului. Cunoscut este că școala liberală — individualismul — avea ca principii de bază:

1. Libertate absolută în acțiunile individuale;
2. Diviziunea muncii — în organizarea producțiunii;
3. Legea cererii și ofertei — în formarea prețurilor; principii care rând pe rând au fost desmințite de realități.

1. Liberul joc al acțiunilor individuale nu duce la armonizarea diferitelor interese, deoarece la un moment dat echilibrul se rupe și lupta se dă între forțe

inegale, prin atotputernicia unor capitaliști, cari prin forța lor materială înlătură ușor pe cei mici, monopolizând piața. Acest echilibru normal de care vorbește liberalismul este amenințat chiar de o lacună organică a sa:

Se susține că epurarea vieții economice de tot ce este superficial, de tot ce nu poate rezista intemperțiilor economice se face periodic prin așa numitele crize. Experiența arată însă că echilibrul odată rupt, restabilirea printr'o deflație a prețurilor și veniturilor este greoaie, deoarece veniturile și salariile nu variază în acelaș timp, cu prețurile. Insași varietatea prețurilor diferă, cele de detail neputând fi reduse în acelaș timp cu cele de engros.

Dacă totuș am admite că acest sistem ar duce la epurarea vieții economice prin înlăturarea întreprinderilor rău conduse dela concurență, în acest caz și-ar mai avea poate vreo rațiune. Observăm însă, că în timpuri de criză sunt greu atinse tocmai întreprinderile mari, cari sunt de interes social și național, pentru a căror menținere intervine însăși statul. Este și natural să se întâmple așa, pentru motivul că marile întreprinderi având imobilizări mari, cu cheltueli generale importante, fiind nevoite a reduce volumul afacerilor nu pot reduce în aceiași măsură și prețurile, care și așa sunt minimale. Reducerea afacerilor, atrage reducerea producțiunii, reducerea salariilor, concedieri, șomaj, motive pentru care Statul intervine de cele mai multeori.

Istoria economică ne arată că până în a doua jumătate a secolu'ui 19-lea în adevăr, concurența se dădea dela individ la individ și cu drept cuvânt liberaliștii puteau să-și întemeieze afirmațiile lor pe realități. Pe la finele secolu'ui însă viața economică ia un alt aspect. Apăreau în luptă alături de-indivizi noi forte, cu puteri mai mari, cu autoritate mai mare, cu mijloace financiare mult mai puternice, forțe nelimitate în timp, — societățile anonime, care prin puterea lor apă-sau asupra indivizilor, limitându-le libertatea —, împiedecându-i în desfășurarea activității.

În fața unei astfel de lupte cu forțe inegale între societăți și indivizi, Statul în calitatea lui de reprezentant al tuturor, rămânând organismul cel mai puternic, având cea mai mare autoritate, și cea mai mare suprafață, are datoria să intervină și să impună anumite norme de funcționare, să supravegheze și să impună anumite directive raporturilor dintre societăți și indivizi.

2. Diviziunea muncii și mai cu seamă diviziunea internațională a muncii nu și-a continuat extinderea așa cum prevedea școala liberală. Statele în loc să se specializeze într'o anumită ramură de activitate economică, considerată ca cea mai productivă, au început din contră să se îngrijească de dezvoltarea tuturor ramurilor de activitate economică. Și cu drept cuvânt, căci diversitatea ocupațiilor precum și aceea a condițiilor sociale este necesară progresului. Un popor dacă vrea să se ridice la o viață intensă și bogată, trebuie să se forțeze să multiple întrânsul toate formele de activități sociale și să se îngrijească să nu vină concurența din afară și să le distrugă.

Existența unui popor care ar încerca să se specializenumai într'o anumită ramură de activitate, ar fi amenințată la fiecare pas.

Dacă, totuși, găsim azi regiuni unde s'a localizat o anumită formă de activitate economică, în special industrială, aceasta se datorește nu numai unei superiorități naturale ci și unei superiorități câștigate, care a avut drept punct de plecare inițiative fericite, adesea chiar cauze întâmplătoare, dar care s'au înrădăcinat puțin câte puțin prin practică și au progresat prin exemplu.

3. Un alt principiu pe care se baza liberalismul era Legea cererei și ofertei, în baza căreia din liberul joc al acestor doi factori se ajungea la formarea prețurilor, fără a mai fi nevoie de vreo intervenție din partea cuiva.

Atâta timp cât concurența se dădea între indivizi, cari mai mult sau mai puțin dispuneau cam de aceleași mijloace, această lege își găsea o perfectă aplicare. Din momentul însă când apar asociațiunile de carteluri, și aceasta se întâmplă în a doua jumătate a secolului trecut, concurența este înlăturată, iar prețurile nu mai rezultă din liberul joc al cererii și ofertei ci se fixează de aceste asociațiuni.

Legea cererii și ofertei își putea avea aplicațiune, fără perturbări sociale, atunci când producția nu se făcea în masă, precum și atunci când nu se puneau chestiunea deșeurilor. În acele vremuri era suficient să se poată produce cât mai mult, pentru că piața era nelimitată. Odată cu finele secolului 19-lea când statele agrare încep întremarea unei cât de neînsemnate industrii, aplicând măsuri de protecție prin taxe vamale, chestiunea pieței de desfacere devine factor important și lui începe a i se subordona producția. Desavantajul mare este însă, că surplusul de produse pe care piața nu-l mai poate primi, nu-l mai poate consuma nu se poate constata decât prea târziu, când procedându-se la reducerea producției, se produc perturbări sociale — prin scăderi de prețuri, scăderi de salarii, concedieri de muncitori, șomaj. În aceste împrejurări spun liberaliștii atât capitalul cât și brațele de muncă se îndreaptă în direcția unor alte activități mai productive și unde nu s'a ajuns la supraproducție.

Cât de greu și cu câte sacrificii se face această deplasare de brațe de muncă și capitaluri dela o activitate economică la alta, dând naștere în acelaș timp la tulburări sociale dăunătoare și contrare scopului urmărit de civilizație.

Se afirmă din partea liberaliștilor că unul din motivele de seamă care duc la imperfecta funcționare a sistemului burghezo-capitalist o constituiesc piedecile puse de către Stat prin intervențiile ce face și care împiedecă normala funcționare. Desigur că acestia confundă cauzele cu efectele unei acțiuni. Liberalismul economic am văzut că ajuns în fața unei probleme pe care nu o mai poate soluționa, motiv pentru care începuse a se instaura anarhia economică. În acest moment, în interesul civilizației și al colectivității, a fost necesară intervenția Statului. Măsurile intervenționiste sunt cu totul în afară de cauzele anarhiei provocate de liberalismul economic, ele fiind măsuri salvatoare de întronare a ordinii și pentru restaurarea echilibrului amenințat. Intervenționismul este mai mult o reacțiune contra rezultatelor sistemului liberalo-capitalist care duceau către anarhie economică și care sistem moare prin el însuși.

Măsurile intervenționiste sunt corective aduse liberalismului capitalist, o perioadă intermediară dela liberalism la economie organizată sau poate chiar la economie dirijată.

Sistemul burghezo-capitalist al școalei liberale care a dus la exploatarea statelor agrare pentru îmbogățirea apusului, trebuie să-și găsească sfârșit.

El a fost opera statelor industriale, care nu aveau nimic de pierdut ci numai de câștigat prin propovăduirea libertății comerțului, prin înlăturarea barierei vamale.

Țările industriale nu s'au îmbogățit prin munca lor ci prin exploatarea țărilor agricole, care s'au lăsat ușor târate în mreaja teoriilor umanitariste al căror cântec a avut totdeauna un tâlc.

Realizările Occidentului se datoresc în mare parte Orientului — țărilor agrare. Pentru averea acumu'ată în apus trebuie să se țină seamă că a muncit din greu o lume întreagă, nu numai cei din Occident, cari au știut doar să exploateze la timp neștiința altora, — și cu produse industriale care nu costau nici timp nici muncă multă, adunau averi în care erau acumulate muncă, timp și energii nemăsurate.

CRONICĂ RIMATĂ

Peste liniştea grădinii trece-un stol de rândunele,
 Pânza lacului, lovită, se destramă în inele,
 Printre stuŕ, în meditaŕii, berzele filosofează,
 Salcia îŕi pleacă fruntea ŕi cădelniŕând, visează...
 Vede Mureŕul cum curge între diguri de cristal,
 ŕi statuia lui I. Ursu profilându-se pe mal!
 Pe Coŕoiu fără Popiŕa; pe Popiŕa, poliŕai;
 Pe-Ominescu, numai pictor ŕi pe Găvănescu... crai!
 Vede pe Boŕoc cu Luŕai, sărutându-se de foc
 ŕi pe Vulpe, il aude, cum se plânge de... noroc!
 Vede'n curtea prefecturei, catedrala lui Turic;
 Vede în Mărcuŕ pe-acela ce-a fost odată: nimic!
 ŕi când gata e să vadă ce-a mai fost ŕi ce-o să fie,
 Barza îi destramă visul, zburînd glonŕ din stuhărie!...

Pânza lacului, lovită, de un sbor de rândunică,
 Se aază tangă mării, unde tremură de frică!
 Tremură că Averescu scrie azi scrisori glumeŕe,
 Că Maniu se decise să nu aibă două jeŕe;
 Tremură că Tătărescu, l-a convins pe D. Brătianu
 Să mai guverneze țara, cel puŕin până la anu!
 Tremură că domnul Iorgă împăcându-se cu Cuza,
 Nare să mai scrie versuri ŕi-o să-ŕi împrumute muza
 Lui O. Goga, care-i gata să se sacriŕice iară
 ŕi să cânte ca-altădată „Cântecelul fără țară”
 Tremură, că Mihalache o să-ŕi lepede țării
 ŕi că Smara-o să devină ca un fel de... Mataharil

Peste liniştea grădinii, fracuri mici aeriene
 Trec me-odii de valsuri peste vârŕuri de antene;
 Trec iluzii spulberate, trec ca tot ce e principiu
 (Aŕa cum Constantinescu trecu pela municipiu!)
 Trec ca vorbele ce-ŕi schimbă Sadoveanu, cu Voineŕii;
 Cum furtuna lui Dobrescu a trecut prin Bucureŕti!
 Trec ca spiritul ce-l face R. Gorgan în epigramă,
 Cum sub ochi ne trece zilnic, fiecărui, câte-o damă;
 Trec ca regii, în Istoriei; ca pe piaŕă, truŕandale;
 Trec, cum trece conŕinutul unei oale, cu... sarmale!

Printre stuŕ, în meditaŕii, berze'e din zboruri cad,
 Ca în parcuri poezia lui Al. T. Stamatiad!
 Pânza lacului, lovită, lângă mal îŕi cântă-aleanu,
 Unde-o găză stă ŕi-ascultă o poveste de Gârleanu!
 Peste liniştea grădinii s'abătu un stol de molii
 Crilinând pe Lovinescu, că a scris alte... „Memorii”!
 Salcia îŕi pleacă fruntea, peste liniştea albastră...
 (Versul ultim să-l încheie fantezia dumneavoastră).

DARE DE SEAMĂdespre *Activitatea bibliotecii Palatului Cultural în anul 1936*

Biblioteca Palatului Cultural a avut în cursul anului trecut, — introdusă fiind în buget, — suma de lei: 100.000 și care a fost cheltuită în felul următor:

1. Cumpărări de cărți românești	33.104.—
2. Cumpărări de cărți franceze	3.866.—
3. Cumpărări de cărți germane	3.730.—
4. Cumpărări de note	3.400.—
5. Cumpărări de fotografii	5.600.—
6. Abonamente la reviste și ziare	24.798.—
7. O carte cumpărată de serv. Cult.	250.— (Nu am primit-o până în prezent).
8. Intreținerea bibliotecii	4.102.—
9. Rest neprimut	21.150.—

Total general lei: 100.000—

Biblioteca a fost sporită cu 620 opere în 703 volume și cari se repartizează astfel:

Reviste	6	6
Note	4	4
Cărți românești	301 opere în 355 volume	
Cărți franțuzești	54 opere în 69 volume	
Cărți germane	12 opere în 12 volume	
Donațiuni: maghiare	53 opere în 64 volume	primite dela Soc. Kőlcsey.
Donațiuni: diferite (1)	190 opere în 293 volume	

Membrii înscriși în cursul anului au fost de 502 plus 92 ai Societății Kőlcsey, conform contractului dintre susnumita societate și Primăria Municipiului. Acești cititori recrutați din toate ramurile de activitate omenească. O repartizare pe categorii după sistemul uzitat de biblioteci nu o pot face. Predomină pensionarii și tineretul școlar.

Incasări:

Taxe de membru	15.820.—
Amenzi	890.—
Total:	16.710.—

Circulația în biblioteca de împrumut:

Cărți românești	Cărți străine
Imprumutători 7113	Imprumutători 2194
Opere 19436	Opere 6227

Totalul împrumutătorilor: 9307 cu 25.663 opere citite. Biblioteca de împrumut a fost închisă 106 zile.

Circulația în sala de lectură:

Cărți române și străine	593
Cetitori și cercetători	366
Cetitori de ziare și reviste	9529

În sala de lectură există la dispoziția cercetătorilor și cititorilor a bibliotecă de mână cu 121 dicționare, lexicoane, enciclopedii, etc., apoi 21 de ziare și 14 reviste în diferite limbi.

Sala de lectură a fost închisă 57 zile.

Totalul general: Imprumutători, cercetători și cititori de ziare și reviste	26 456
Opere împrumutate și cercetate	19.202

Orașul Arad are în afară de biblioteca Palatului Cultural, două biblioteci comerciale, apoi bibliotecile școlilor, o bibliotecă a meseriașilor români, o bibliotecă a depou-ului C. F. R. și încă câteva, chiar dacă fiecare din aceste biblioteci are o activitate și o circulație, — în cadrul său de activitate, — ca biblioteca Palatului Cultural, pentru orașul nostru este prea puțin.

Aradul are o populație de circa 76.000 locuitori, cu peste 70 instituțiuni, cu o masă funcționarească de câteva mii de persoane. Unde își îndestuează această lume necesitățile ei culturale, având în vedere că librăriile nu se pot și nici nu se laudă cu o vânzare de cărți excesivă. După datele primite au fost cărți, — dintre cele bune, — cari nu au avut aproape nici o desfacere pe piața orașului nostru. Atunci acești oameni se hrănesc sau numai cu literatura ziarelor și revistelor sau poate nici cu aceasta?

Sunt motive și pentru și contra acestei inactivități. Partea literară, — vorbind în general, nu numai de țara noastră, — din punct de vedere calitativ lasă foarte mult de dorit. Azi nu se poate vorbi de școli literare, nu există luptă pentru principii, în cărți nu se tratează probleme de adâncă trăire, azi și cartea ca aproape tot ce există s'a comercializat. Oare și-a ajuns scopul și acesta-i rolul ei?

În mulțimea cărților apărute, totuși se mai află și de acelea cari nu ar trebui să lipsească din mână nici unui intelectual și aici e vina, nici acestea nu sunt citite. Motivul poate fi nepriceperea alegerii și mai ales critica ce li se face neexistând adevărați critici, decât prieteni cari laudă și dușmani cari hulesc. Aci ar trebui însă să întrevină rolul bibliotecii.

Bibliotecile centrale, ca depozit legal, unde se adună tot ce apare ar trebui să dea îndrumări celorlalte biblioteci mai mici în ceea ce privește materialul apărut. Acolo să se facă selecționarea riguroasă și împărțirea lui pe categorii de cititori, iar aceste biblioteci să se aprovizioneze conform acelor indicațiuni. Desigur că această muncă ar fi destul de grea, cerând a fi făcută de oameni cari să aibă în primul rând în vedere ca numai acele cărți să fie indicate spre a fi cumpărate de biblioteci sau particulari, cari sunt scrise în o adâncă moralitate și intens naționale. În urma acestui sistem bibliotecile județene și comunale ar avea foarte mult de câștigat. Având în vedere că aceste biblioteci mici, primul rând, nu au personal suficient și specializat, apoi nici nu au posibilități financiare de aprovizionare decât foarte reduse, deci nu pot cumpăra tot și apoi să selecționeze. Însăși vânzarea din librării poate fi dirijată și limitată în acest sens.

Biblioteca Palatului Cultural luptă an de an cu greutatea destul de mari din următoarele motive:

1. Nu are materialul bibliotecar românesc apărut înainte de războiu și care, azi, chiar când se poate afla și cumpăra este foarte scump și întrece posibilitățile noastre de achiziționare.

2. Completarea lipsurilor de cărți cari au fost scoase din bibliotecă din cauza uzajului sau au fost pierdute și care completare încă dela întemeierea bibliotecii nu au mai fost făcute.

3. Sumele ce ne stau la dispoziție sunt cu totul prea mici pentru a întreține și spori o bibliotecă de proporțiile acesteia.

Condițiile de studiu ce le oferă biblioteca nu sunt dintre cele excelente. În primul rând să amintim numai școala primară din parterul clădirii și care cu sgoimotul specific școalelor, cred, că ar fi destul pentru a întrerupe o activitate serioasă bibliotecară, dar în afară de aceasta, biblioteca de împrumut este instalată cu totul nefiresc, în imediată apropiere a săli de lectură și care iarăși prin sgoimotul ce se produce acolo face aproape imposibil ca acei ce studiază și lucrează să nu fie conturbați. În această bibliotecă își prepară examene de doctorat și licență destui studenți, avem și o seamă de cercetători, deci altele ar trebui să fie condițiile de studiu. A mai aminti întreaga împărțire nefirească a depozitului și celorlalte încăperi, cred că este de prisos.

Lucrări bibliotecare:

1. Am revizuit, controlat, selecționat și curățit întreg materialul bibliotecar, lucrare ce se face în fiecare an, în luna Iulie.

2. Am continuat clasarea fișelor la cartotecă.

3. Am redactat un regulament intern de funcționare a bibliotecii, care până în prezent funcționa pe baza vechiului regulament maghiar și mai ales a uzului.

4. Am legat 454 volume de cărți, reviste, monitoare, etc., în valoare de lei 12.000.

5. Am făcut o expoziție a cărții.

O statistică comparativă a tuturor datelor în ce privește biblioteca dela întemeierea ei și până azi, cât și un program de ce ar trebui făcut aici, îmi rezerv sarcina de a-l face cu altă ocaziune.

N. D. C.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

M A M A

În noaptea asta neagră ce mă'nghite
Pe fiecare clipă tot mai tare
Mai strălucește doar o lumânare
Ce-mi luminează căile'nvechite.

De n'ar fi ea m'aș rătăci în zare
Printre mumii de vremuri rebegite
Și'n haosul de rele nesfârșite
Ar tremura ultima mea cântare.

Și eu m'aș pierde-odată cu cântarea
Furat de valul relelor din lume,
Iar de viață n'aș mai ține seamă

De n'ar fi luminată toată zarea
De-o flacără plăpândă, fără nume.
Și-această scânteiere este mama.

Lucian Emandi

CĂRTI

»Eu«. Poeme în versuri și în linii — de **Marcel Olinescu.**

Editura »Pro-Arte« Arad

Cititorii au fost obișnuiți, dela un timp, să se oprească numai pe marginea cărților cu o emblemă a noutății, cu ceva specific ieșitului din comun. A fost și, poate, mai este un gust de așa zisă nuanță literară, care s'a dovedit a fi cu totul străin de literatură. Au fost epoci, când am asistat la originalitatea copertelor cari adăposteau opere literare — calitatea nu interesează —, și-am văzut mai apoi astfel de opere, chemând atenția cititorului prin exhibiția titlului.

Poetul arădan, Marcel Olinescu, avansat în descifrarea literaturii de toate nuanțele, face dovada rămânerii în trecut a prezentării primului său volum de versuri, intitulat „EU”.

Poemele în versuri și linii ale prietenului Marcel, sunt mai repede numai versuri, deoarece între vers și poezie socotind că este bine stabilită.

„Eu sunt unul dintre cei muți ai generației mele.

O boabă din șiragul de mărgele

Ce fac podoaba unui veac”.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

așa cum își începe cartea, este o idee versificată, lipsită de nuanța poeziei pe care de-o mai întâlnim azi, dincolo de cărțile de versuri și în special în proza lui Al. O. Teodoreanu.

„Sunt cerneala unui toc rezervor

Ce literă cu literă vărsându-se

Se rea'izează epuizându-se”.

Insuși cuvântul încheierii versificației „Eu sunt unul din cei mulți” apare poetic, nu însă nepotrivit ideii firuită de artist în toată plasticitatea ei.

„M'am cunoscut cu mine într'un târziu...

Era în vară sau în toamnă? Nu mai știu...

Ca pe-o veche cunoștință m'am luat la rost:

De unde viu, ce fac, ce sânt, ce-am fost?”

Ideia continuă fără ocoliri prea mari și mai ales, fără aparență de profunzime, pentru a ne apărea cu totul clară în „Imi caut umbra”:

„Imi caut umbra ca Petre Schlemil

Mă caut pe mine în orice copil,

În fiecare tânăru cu chiot în privire...

În orice faptă, în orice gândire,

Dar pe Unul Eu, nedespărțit și neschimbat,

Nu l'am aflat.

Vorbele mele n'au spus ce-am gândit,

*Fața mea n'a cătat ce-am simțit.
Gândul n'a găsit'n scris potrivire
Și nici vrerile mele înfăptuire".*

Cu astfel de material al ideilor, până la încheierea volumului, Marcel Olinescu se tot încreabă, fără a ști să răspundă niciuneia d'n ele. Și nu că n'ar putea. Artistul se lasă furat de imagini, idei'e-i curg în linii, în cadrul versului cel mai ales, și uită să pună în această minunată versificație pronunțat accent de poezie.

Dar Marcel Olinescu, înainte de-a fi poet, este cunoscutul pictor și în special reîntrecutul gravor în lemn, premiat nu de mult de juriul salonu'ui „Alb și negru”. Pătruns până în cele mai profunde adâncuri sufletești de conturul liniei și îmbierea culorilor, artistul confundă glasul ochiului cu acela al gândului, ca oricare inspirat veritabil.

Bucată în care a știut face o astfel de deosebire, ni se pare cea intitulată „In fiecare clipă vin furi”, pe care — pentru frumusețea desăvârșită — nu ne putem reține să n'o dăm în întregime:

*„In fiecare clipă vin furi și mă pradă
Ca pomul crescut pe margine de stradă;
Pasărilor cerului vin și mă cîugulesc,
Privirile trecătorilor fructele-mi poftesc.*

*Măini dibace îmi rup câte-o poamă.
Vântul îmi scutură frunzișu' ca pe-o coamă.
Toamnele mă despoae de toate frunzele
Sobolii îmi rod rădăcina pe-ascunsele...*

*Din seva ce-o sorb avid din pământ
Doruri împart pe aripi de vânt...
In fiece clipă vin furi și mă pradă
Și tot mereu renasc, ca pomul depe stradă”.*

Și astfel de accente se găsec destule în paginile volumu'ui „EU”, cu deosebi-rea că ele fac excepție conținutului „tot”, care rămâne adeseori numai vers.

Volumul prietenului Marcel, cum era și natural, cuprinde un însemnat număr de gravuri, care complectează armonice ideile gândite, fapt care-l face și mai interesant. Cu un asemenea volum „Provincia literară” se plasează, pe drept, pe treapta ce'ei mai alese culturi și dacă omagiul Capitalei întârzie să vină, noi îi înțelegem destul de bine tâlcul. Și înțelegându-l, nici nu-l așteptăm.

(a. r.)

George Solronie: Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920

Triumful principiului naționalităților, factor determinant la încheierea de pace și trasarea noilor frontiere ale Europei, a însemnat adevărata victorie morală a rășhoiului mondial. Peste paginile de eroism, de lacrimi și imense pierderi umane și materiale, ultimul rășhoi a avut consecințele lui fericite, rezolvând pentru multă vreme problema națională a celor mai multe state beligerante, sau a popoarelor trăind până atunci sub dominații străine, înjuste și silnice.

Revendicările teritoriale împlinite, creierea statelor organice și unitare, abolirea dreptului de cucerire, celebru în veacurile anterioare — își au originile în triumful principiului naționalităților, a dreptului popoarelor majoritare căreia se vor alătura.

Tratatetele de pace anterioare celor din 1919—1920, au fost influențate de acest revelator principiu, în clauzele lor fundamentale. Astfel au fost tratatele din 1815 la Viena, din 1856 la Paris și din 1878 la Berlin.

Dar justele revendicări teritoriale ale statelor și popoarelor opresate nici pe departe n'au fost soluționate.

Tratatetele din anii 1919—1920, sunt opera fericită a acestui principiu, consacrat politicește și juridicește de marea conferință a păcii.

Trăinicia acestor tratate răzidă în acest pe viitor permanent isvor de drept internațional public: principiul naționalităților și dreptul de autodeterminare al popoarelor.

Dl. George Sofronie, eminent profesor de drept internațional public al Facultății de Drept din Cluj și bine cunoscut publicist, închină ultima sa operă problemei atât de mult discutată a naționalităților și revizuirii tratatelor.

Literatura noastră politică a câștigat mult prin noua operă a profesorului din Cluj, dar mai ales țara va beneficia mult în străinătate prin lansarea ei, pentru că „Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919—1920” este o frumoasă p'edoeare în favoarea cauzei naționale.

Scrisă pentru combaterea revizionismului tratatelor în general și pentru a demonstra, în special, intangibilitatea tratatului dela Trianon, cartea d-lui prof. George Sofronie cuprinde un bogat și documentat material juridic și politic.

Pornind dela nașterea și evoluția principiului naționalităților — cel mai echitabil punct de reazim al creierii statelor naționale — autorul analizează nenumărate evenimente internaționale și unele aspecte caracteristice ale principiului.

Insistând în deosebi asupra valabilității și intangibilității ultimelor tratate internaționale, privind clauzele lor teritoriale, dl. George Sofronie combate cu multă originalitate și talent revizionismul maghiar, infirmând toate punctele lui de reper.

Scrisă într'un limbaj academic, dar accesibil, documentată și de mare actualitate, cartea premiata și publicată de ziarul „Universul” rămâne o operă de drept internațional public valabilă pentru mult timp.

A apărut tradusă și în limba franceză.

Ion I. Pogana.

G. K. Constanfinescu: Ereditate și eugenie

Printre cărțile de incontestabilă valoare apărute în ultima vreme se numără și această lucrare care tratează o chestiune de capitală importanță pentru propășirea neamului românesc.

Eugenia a fost împământenită la noi de savantul profesor Dr. G. Marinescu și este disciplina care are ca scop „îmbunătățirea omului, pe care îl dorește mai bun, mai onest, mai sănătos”, preconizând, cu alte cuvinte, realizarea unui om mai bine răscol.

Dar cum ar fi posibil acest lucru?

Se știe că prin ereditate se moștenește, se continuă complexul de calități și defecte dela o generație la a'ta.

Cunoscând, deci, legile eredității se poate permanentiza această îmbunătățire a omului.

Perpetuarea speciei umane se face prin procesul numit fecundație, când cele două celule, cea feminină (ovula) și cea masculină (spermatozoidul) se unesc dând naștere unei noi ființe.

Accastă ființă, după cum am mai spus, prin ereditate este împovărată cu o seamă de calități și defecte de ordin fizic și psihic.

Pentru ca produsul fecundației să fie de calitate superioară, se cere ca elementele ce se îmbină să fie cât mai sănătoase, cât mai bune.

Tocmai aci intervine rolul covârșitor al eugeniei.

Sau — după cum zice autorul — aci vrea să intervină eugenia: în dirijarea acestui material, din combinațiile căruia să ne dea un om din ce în ce mai perfect.

Intrucât nu numai calitățile se transmit din generație în generație, ci și defectele, eugenia va interveni spre a împiedeca înmulțirea elementelor dăunătoare, și a promova dezvoltarea intensă a însușirilor superioare, spre a inobila pe cât posibil națiunea.

Și ne permitem a face o remarcă și în acelaș timp a lansa o sugestie.

Noul cod penal statornicește o gravă pedeapsă pentru cel care cu știință sau neștiință se face culpabil de a fi infectat cu anumite boale o terță persoană.

Aceasta ar fi o măsură salutară, dacă cei ce s'au molipsit ar reclama cazul și ar urma imediat un tratament de vindecare.

Dar lucrurile nu se întâmplă așa. De teamă sau de rușine, cei molipsiți nu numai că nu reclamă, dar de cele mai multe ori, poate din neștiință, nici nu se tratează la timp. sau se tratează prost, incomplet. Realizând, apoi, căsătorii, dau la iveală urmași degenerați.

Printr'o măsură drastică, relele neștiinței sau a'e imprudenței ar putea fi cu ușurință preîntâmpinate.

Statul să instaureze prin lege controlul medical obligator pentru toți tinerii de ambele sexe, începând — de pildă — dela 15 și până la 25 ani.

Cum s'a instituit prin lege munca de folos obșteșc, constituirea de stoluri străjeresti, și alte o seamă de obligațiuni pentru tinerii noștri, problema sănătății trupești ar trebui să dea mai mult de gândit guvernanților, și să caute să aducă grabnice soluțiuni, venind în felul acesta în ajutorul societății de eugenie, pornită sub bune auspicii, și având, până acum, realizări destul de lăudabile.

Dr. G. K. Constantinescu studiază eugenia din toate punctele de vedere, spunând că ea trebuie să urmărească procesul de evoluție al națiunii, care „să ducă la întărirea românismului cu forță numerică, innovându-i în acelaș timp calitățile sufletești, și asigurându-i sănătatea trupească”.

Din succinta noastră schițare a conținutului acestei cărți se poate desprinde valoarea și interesul pe care îl incită lucrarea d-lui Constantinescu.

Scrisă frumos, într'un stil limpede, și coborînd toate datele la posibilitatea de înțelegere a oamenilor simpli, totuși de o ținută academică, valoarea acestei cărți este cu atât mai mare.

Și nu putem să nu terminăm și noi cu aceleași cuvinte ale lui Kant cu care dl prof. Dr. G. Marinescu și-a încheiat prefața: „Două lucruri fac să-mi bată inima de bucurie: un cer înstelat și o faptă frumoasă, făcută în mod desinteresat”.

Conștiința necesității lămuririi tuturor asupra marelui rost al eugeniei, aduce d-lui G. K. Constantinescu neprecupețite și binemeritate laude. (R. Gor.)

INSEMNAȚII

PETRE NEAGOE, povestitorul și romancierul „american”, a fost trei zile delat mijlocul lui Aprilie oaspetele Aradului.

Cine este Petre Neagoe? Pentru americani un talentat pictor și caricaturist, dublat de un scriitor de reală va oare. Pentru casele de editură din Europa „un autor român care, scriind în englezește, a atins prin scurtele și vioaiele sale istorioare, o reputație internațională”. Pentru noi, Români, un nume nou! Cu toate că Petre Neagoe are prin naștere, copilărie, adolescență și studii cele mai autentice hrisoave de autohtonism etnic. Din comuna Aciliu (Sibiu, lângă Săliște) unde s'a născut în 1885, Petre Neagoe a trecut prin Sibiu și a poposit la București, unde s'a înscris la Academia de Belle-arte. Cine i-a îndrumat pașii spre München? Ce flux al vieții l-a condus în America? Capriciile destinului însoțesc descori spiritul de aventură. Fapt este că Petre Neagoe, român de baștină și boem prin structură sufletească, ajunge pictor, scriitor și cetățean american. Scriitorul însă este de dată mai recentă și, curios, și-a făcut debutul în Franța, publicându-și prima povestire acum 8 ani în *Transition*, revistă americană ce apărea la Paris. Ii urmează în *l'Europe* „Savu și Oana”, o altă povestire însoțită de o notă a lui Romain Rolland, apoi o alta: „Spovedania lui Gavrilă...” Până azi Petre Neagoe are tipărite două volume de povestiri (Furtună, Cum cucerești o femeie) și două romane (Acolo mi-este inima,

Ileana) și este tradus în limbi ce: franceză, germană și olandeză. Întâmplarea face să am în față ediția engleză a romanului *Acolo mi-este inima* (There is my heart, London, J. m. Dent 1936). Iată cum recomandă editura acest roman:

„Este povestea veselă, plină de viață, a unei familii de țărani din România, cu o neobișnuită și delicată problemă de dragoste de o însemnătate universală. Locuitorii, superstițiile, patimile, munca, portul, mâncarea, scenele casnice și viața la țară sunt așa de minunat prezentate încât cetitorul simte că sunt ale lui proprii. Minunatul popor ale cărui iubiri și aventuri sunt povestite devine prietenul nostru neuitat, iar noblețea lui patriarhală ne face să medităm asupra meritelor civilizației noastre comerciale. Veselia, umorul și se îmbină cu adevărul și în viața țărănească din Transilvania simțim din nou dorul și aspirația unei vieți de-o largă umanitate”.

Și iată cum prezintă editorul german romanul *Ileana* (Ileana aus Aciliu, Zinnenverlag, Berlin, 1936):

„Un roman despre țăranul român bătut de vântu care străbate ogoarele, ars de soarele care se strecoară fierbinte în sânge, hrănit de puterea care isvorăște din brazda mănoasă a pământului. Mare, limpede, puternic. Firul acțiunii pățimaș condusă, luminând multicolor ca artisticele motive țesuțe pe îmbrăcămintea

frumoasei Ileana, este străbătut de proverbe și basme care s'au păstrat din gură în gură, secole de-a rândul. O carte care, alături de „Țărani polonezi” a lui Reymont, de „Pământ bun” a lui Pearl Buck și de pașinele romane clasice despre țărani, merită să aparțină mării literaturii”.

Ziarul englez, *Evening Standard* din 23 Octombrie 1936, serie la rubrica „Cărți noi” despre *There is my Heart*:

„Petre Neagoe este un nuvelist român care scrie în englezește”. — Și resumă subiectul romanului, continuă: „Dar valoarea cărții nu constă în aceasta, ci în amănuntele ei. Munca țărănească, jocul, viața la țară, în cărciume și în case, tipurile de țărani, sunt sursele prin care autorul dă operei sale viață, culoare și mișcare. Le găsim pe toate din abundență în acest roman...”

Iată, din ceea ce întâmplător ne-a căzut în mână, cum îl cunoaște străinătatea pe Petre Neagoe și cum îi apreciază opera. Fără să mai vorbim despre condițiunile tehnice absolut superioare în care au apărut traducerile mai sus menționate.

Cum îl cunoaștem noi? Răsfoiți ziarele și revistele noastre, în deosebi acele reviste literare din Capitală care consacră peste noapte și lansează cu zurgălăi atâtea ilustrități necunoscute — dar cu vagi afinități de tarabă și consângenitate — și nu veți găsi două rânduri în care să fie amintit numele acestui chipeș și modest mărghinean a cărui operă publicată și tradusă în cele mai răspândite limbi internaționale, vorbește despre țara lui și locuitorii ei mai mult decât toate reprezentantele diplomatice, toți consulii și toți atașajii de presă la un loc. Căci nu este inutil să știm că nu prin domniile atașajii de presă din Franța și Statele Unite am aflat despre existența și activitatea literară și publicistică

a lui Petre Neagoe, — ci printr'o simplă întâmplătoare căătorie de agrement a unui distins poet ardeean, care, vizitând acum vreo 4 ani New-York-ul, a avut ocazia să-l întâlnească și să-l prezinte pe romancier...atașatului nostru de presă de-acolo!

Facem această mențiune fără să tragem nici o concluzie, după cum nu fără să tragem concluziile necesare trebuie să menționăm că primele informațiuni despre Petre Neagoe au fost publicate acum 7 ani în revista *Klingsor* din Brașov, concomitent cu apariția primelor sale traduceri în limba germană...

Și nici atunci, nici de-atunci încoace presa editura și autoritatea culturală românească n'au binevoit să ia cunoștință despre activitatea literară internațională a acestui admirabil reprezentant al sufletului și răspânditor al atmosferei românești în străinătate.

În timp ce o casă de editură din New-York i-a cerut să scrie studii despre trei sculptori — dintre cari doi francezi și al treilea Brâncuș al nostru, — iar o altă casă de editură, tot din New-York, i-a cerut și s'a angajat să-i publice trei romane inspirate din viața țărânimii române.

Am avut onoarea și plăcerea să stau de vorbă cu dl. Petre Neagoe, în tovarășia poetului Aron Cotruș. E un om de o simplitate fermecătoare și de o excesivă modestie. Se interesează domol și fără afectare de toate, chiar de sănătatea Dtale și a familiei Dtale, și e d'șpus să-ți vorbească despre orice numai despre sine însuși — nu! Îți vine să crezi că nu mai e de-al nostru, că s'a „americanizat” cu totul.

Stă în țară două luni și vizitează în tovarășia poetului Cotruș părțile cele mai pitorești și cele mai caracteristice ale așezărilor românești. În deosebi părțile muntoase. Adună material. Și — nu vă cruciți! — e invitatul... guvernului român. Nu știu care aditură

ii va traduce și publica operele. În sfârșit. Poate că astfel vor afla despre umila Dsale existență și marile noastre reviste literare. (a. c.)

PROFESORUL SEXTIL PUȘCARIU. Savantul profesor al Universității și directorul „Muzeului limbii române” din Cluj, a fost sărbătorit cu ocazia împlinirii vârstei de șeaizeci de ani.

Omagiul adus unuia dintre cei mai iluștri oameni de știință ai neamului, a readus la actualitate munca de titan a acestui mare filolog, însărcinat de Academia Română cu întocmirea „Dicționarului limbii române”, cu mulți ani înaintea.

Profesorul Sextil Pușcariu și-a început activitatea științifică la Universitatea din Viena. A trecut apoi la cea din Cernăuți, iar în anul 1918 a fost ales primul rector al Universității Daciei-Superioare.

Academician și profesor consacrat, Sextil Pușcariu dă la iveală numeroase studii și documente. Redactează buletinul „Daco-romania”, în cadrele școlii de filologie creată la Cluj.

După alți opt ani de fructuoasă activitate, profesorul Sextil Pușcariu revoluționează știința filologică din țară cu „Atlasul lingvistic al României”, în colaborare cu discipolii săi Sever Pop și Emil Petrovici.

Chemat să fie sărbătorit și la Arad, profesorul Sextil Pușcariu ne-a prezentat aspecte caracteristice din acest nou atlas, al patrulea din univers și cel mai complex.

Misterele discutabile ale istoriei politice au fost definitiv lămurite și dovedite — odată cu apariția atlasului geografic al limbii române.

„Cuvântul filmat”, cum s'a pronunțat savantul, nu mai îngăduie controverse și îndoieli.

Istoria străveche, originile și continuitatea elementului românesc în Ardeal au fost magistral reconstitui-

te și documentate de profesorul Sextil Pușcariu.

Astăzi un cuvânt în aparență neînsemnat din atlas, spune cât zece pagini de istorie.

Teoriile istoricilor Asutro-Ungariei au fost definitiv înlăturate din discuțiile științifice, grație operii profesorului din Cluj.

Când atlasul se va prezenta cercurilor științifice din occident, istoria Ardealului nu va mai putea fi falsificată.

Profesorul Sextil Pușcariu a clădit un monument lingvistic ce va dăinui peste împotrivirile timpurilor, slăvind geniul creator al latinității.

Cum odinioară romanii au creat un sistem de drept încă neînvinș de evoluția științei, noua școală filologică a unui latin modern va face epocă.

„Hotarul” se asociază la slăvirea profesorului Sextil Pușcariu, care are și vechi legături cu orașul Arad.

În lipsa unui număr dedicat ilustrului filolog, îi aducem acest smerit omagiu de câteva rânduri.

(i. i. p.)

PAGINI LITERARE, este titlul revistei care „apare sub îngrijirea unui comitet de două ori pe lună în Arad”. Tiparul tipografiei „Concordia”. Redactor: Victor Stanciu. Nu-i așa că nu mulți arădani — și mai ales arădani tineri — au auzit despre această revistă apărută în timpul războiului?

Și cu toate acestea au apărut 10 numere (1—10) în intervalul de timp de 1 Martie — 15—28 Iulie 1916, cu un total de 200 pg., format mare, hârtie velină. Foarte multe clișee (fotografii, reproduceri și gravuri originale de Al. S. Iorga).

În numărul 1 — 1 Martie 1916, — articolul prim, o „chemare” către scriitorii rămași acasă și îndemnul de a-și strânge rândurile în jurul revistei ca să dea hrană sufletească celor ce se jertfesc pe front, îl semnează

Al. Ciura. Urmează o schiță (*acasă...*) de I. Agârbiceanu, versuri (Doină de A. Bârseanu, *minerii* de A. Cotruș, *Captivii* de I. Broșu) cronici: literară, cutlura.ă istorică (I. Lupaș), școlară (Dr. Ioan Mateiu) științifică (Gavril Todica) și un supliment muzical: *Hăis și ceu* (versuri de Șt. O. Iosif, muzica de Guilelm Șorban (?). Peste 20 de fotografii de pe front (clisee căp. Al. Micu, lt. Corio an Ștefan și G. Popovici) și câteva portrete (Episcopul Dr. Vasile Hossu, V. Onițiu, Aug. Beleş, fost preot în Șimand).

În numărul 2 — 15 Martie 1916 — multe reproduceri după tablouri celebre din care se desprinde oroarea războiului, — și o serie de fotografii ale convoiului de la înmormântarea mitropolitului Ioan Mețianu, el însuși fotografiat pe catafale.

Pagina istorică o iscălește Dr. N. Drăgan (actualul primar al Clujului). Lucian Blaga apare timid cu o pagină de filosofie: *mit și cunoștință*.

În numărul 3, multe fotografii de pe front (Micu, Popovici, dr. Iuliu Crișan), arătând mai ales prada capturată în diferite lupte... Probabil că cenzura militară a prins abilitatea reproducerilor. Proza de Ciura și Agârbiceanu, versuri de A. Bârseanu. Lucian Blaga s'a întins în acest număr pe două pagini.

Acestora li se mai adaugă în numerele viitoare prozatorii: Emil Isac, Mihail Gașpar, Horia Petra Petrescu, verificatorii: V(asile) B(arbu) M. Pallade, T. Murășanu, I. U. S(oricu), R. Cetină, Vasile Stoicaneș și O. Halea; cronică literară: I. Clopoțel; științifică: V. Stanciu, Borza, etc.

Demne de reținut numele d'or: Sabin Evuțian (actualul inspector general al învățământului secundar) care

iscălește o cronică *Hipnoză și războiu* (Nr. 7) și Al. S. Iorga remarcabil prin desenurile sale și unele reproduceri de „textile românești”.

Numărul 5 e onorat cu colaborarea lui Ion Urban Jarnik, prilej de înfrățire româno-cehă, iar în Nr. 7 ni se vestește la însemnări că păr. I. Lupaș și G. Coșbuc au fost aleși membri ai Academiei Române.

Cu Nr. 10 revista și-a încetat apariția fără nici o explicație. Probabil că Nr. 11 care ar fi trebuit să apară la 15—28 August a rămas în teacuri. România intrase în război și armata română trecuse Carpații..

a. c.

„IDEIA”. În marasmul actual de idei, de credințe și de năzuințe, când s'ar părea aproape imposibil să-ți fixezi o anumită conduită, un tânăr harnic și stăpănit de dorul deplinei sale realizări, s'a încumetat să înceapă tipărirea unei reviste, care prin forma de prezentare și conținut, în special, stă cu succes alături de cele mai de seamă publicațiuni ale noastre.

DL. SEVER STOICA, directorul revistei „Ideia”, în chiar cuvântul de lămurire ne dă o puternică dovadă de felul cum înțelege ei să lupte, îndemnându-ne pe toți să *izbim soarta cu pumnul în față și să-i strigăm cu încredere neșovătoare: TE VOM ÎNVINGE!*

Sperăm că avântul vijelios cu care a pornit dl. Sever Stoica — după cât îl cunoaștem din puținele clipe în care am stat de vorbă cu el — nu se va potoli oricât de mari ar fi obstacolele ce le va întâmpina.

Urăm revistei „Ideia” izbândă deplină.

(R. G.)

NOTIE

— Un arădan care ne face cinste în

București este pictorul Eugeniu Dublea, fiul directorului școlar N. Dublea. Și-a făcut studiile de specialitate la Academia de arte frumoase și-a rămas acolo, în București, printre artiști, expoziții și alte manifestări de artă. Și nu inactiv. A scos volumul „Artiștii plastici români” cu biografiile a 130 pictori și sculptori români, cu autoportretele a 36 dintre ei și cu vre-o 230 de reproduceri. O lucrare sintetică. Singura în genul ei. Scoate lunar „Plastica” publicațiune ajunsă în anul III de apariție. Iată cum îi conturează rostul directorul și fondatorul ei dl. Eug. Dublea. (Nr. 1. an. III).

„Plastica este singura publicațiune de artă din România care vine să sprijine activitatea artistelor noștri. Credincioși în puterile creatoare ale acestei neam, mândri de trecutul, virtuțile și eroismul lui, pornim și pe calea culturii artistice, căci așa aducem una din temelii istoriei noastre viitoare.

Pe aceste căi în interesul operei începute, *nu credem că ar putea fi ceva imposibil de trecut*. Iată, geneza noastră”.

Iată și programul acestui admirabil tânăr arădan care nu și-a pierdut în București nici cumpătul, nici îndrăzneala, nici idealismul.

Un eveniment cultural, au numit în mod unanim ziarele locale, concertul fanfarei reg. 93 infanterie din 3 Aprilie c. Aproape 14 instrumente de suflat

adunate pe scena teatrului comunal într'o disciplină artistică — nu numai militară — ce nu ne-a mai îngăduit să analizăm proveniența executanților: Muzica lui 93 infanterie, muzica jandarmeriei din Oradea, o parte din muzica poliției locale, — trei unități omogenizate sub o singură baghetă. Programul îndrăzneț: Wagner (Rienzi ouvertură) Schubert (Simfonia neterminată), Tcheikowsky (1812), în afară de operele originale a dovedit cultura muzicală a dirijorului. Executarea programului a dovedit talent și muncă, muncă inteligentă și disciplinată. Nu exagerăm afirmând că meritul acestei alese manifestări muzicale îi revine în întregime tânărului dirijor -- care a mai avut și norocul să găsească înțelegerea necesară la comandantul unității din care face parte.

Sublocotenentul *Romulus Botto* s'a afirmat dela prima sa manifestare publică. Ii menționăm cu plăcere numele. Este un nume despre care se va mai vorbi.

— Bebs Delavrance, așa cum i se zicea în cercurile literare ale Capitalei, celei mai mici odrasle ale lui Delavrancea, a încetat să mai fie o ființă!

Femeia cu proporție de furnică, înzestrată cu cel mai fin simț critic din cercul „Zburătorului”, nu mai rămâne decât un nume, însemnând o existență din cele mai alese. La cele câteva ședințe ale „Zburătorului”, la care am asistat mai mult din curiozitatea de-a ști ce-i un cnaclu literar, Bebs Delavrancea își ocupa locul cunoscut — un ghem viu în mijlocul unei canapele -- în cerul femeilor de care era

veşnic înconjurată, lăsând impresia celui mai şlefuit diamant.

Din acel loc, Bebs asculta depănarea discuţiilor şi nu intervenea decât atunci când i se cerea cuvântul. Şi el era hotărâtor.

Dacă viitoarele antologii literare nu vor aminti nimic despre Bebs Delavrancea, existenţa cercului „Zburătorului” va fi veşnic legată de numele femeii cu proporţii de furnică şi cu ochii cei mai ageri pe cari i-am văzut vreodată.

— „*Libertatea*”. Revista • d-lor ing.

Ion P. Gigurtu şi George Strat a apărut într'un moment de acută criză a scrisului românesc, într'o vreme haotică şi primejdioasă. Haotică — prin lipsa de simţ critic a opiniei publice şi pătrunderea elementelor fără cultură şi talent în cetatea literilor. Primejdioasă pentru însuşi viitorul libertăţii de gândire şi exprimare.

Pulsul vremii a fost deci potrivit unei reviste de înaltă conduită ideologică, ca „*Libertatea*”, ceea ce n'a putut fi totuşi o piedecă în calea ei, pentrucă revista s'a bucurat de colaborarea unor condeie consacrate.

Răsbînd prin vrăşmăşia şi desorientarea vremii, „*Libertatea*” a fost o flacără luminoasă în noaptea fără stele.

Prin curajul afirmării unor idealuri considerate de mulţi perimate, binefăcătoare, încă, după alţii, varietatea paginilor şi vioiciunea talentelor prin seriozitatea problemelor tratate „*Libertatea*” s'a situat îndată printre cele mai bune şi repute reviste.

Fenomenul acesta spiritual trebuie să ne încante. Să ne mândrim că avem câteva reviste mari — cari discută academic în contradictoriu — problemele generele ale culturii şi ale destinului naţiunii, în special.

La patru ani după apariţie — „*Libertatea*” înseamnă un bogat bilanţ de gândire sădită în public. (p.)

— *Tiberiu Vuia: Poeme.* Tiberiu

Vuia a îndrăznit, după o lungă ezitare impusă de eunoscute-i modestie, să adune într'un volumaş câteva din mărgăritarele frumoaselor sale gânduri. A tipărit, la Timişoara câteva poeme.

Cititorii „*Hotărului*” cunosc demult scânteierile acestui însufleţit mînuitor de imagini şi depănător de vise.

Este, totuşi, o altă bucurie a sufletului să ai în faţa ta un inel cu briliante în loc să vezi pietrele risipite. Va'oaera lor creşte prin colaborarea orânduiri. Volumul ne dă putinţa de a sta mai mult şi mai temeinic de vorbă cu suferindul de frumos şi de-a-l cunoaşte mai profund.

Sfătuim, însă, pe cititor să nu ia cartea'n mână din curiozitate, ci să aştepte clipa când sufletul îi cere frumosul, când îi e dor de verdele unui mal de râu ce susură sau de mirosul unei brazde proaspete.

Altfel osteneala e zadarnică. Nu simţi parfumul unei lăcrămioare, din goana căruţii ce trece peste ea.

Acela care ne va asculta statul îşi va face din poemele lui Tiberiu Vuia o mică bibliie a alinării inimii.

p. s.